

YENİ TÜRK ALFABESİNİN YAYGIN EĞİTİM YOLUYLA ÖĞRETİLMESİ*

Fahri KILIÇ**

ÖZ

Yeni Türk harflerinin kabulü hakkındaki kanun, TBMM'de kabul edilmesinin ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın onaylamasının ardından Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasanın yürürlüğe girmesinden hemen sonra uygulaması için öngörülen bazı tedbirler alınmaya başlanmıştır. Öncelikle örgün eğitim yapısı içerisinde yer alan okulların öğretmenlerine ardından da hangi sınıfta olursa olsun öğrencilere yeni Türk alfabesi öğretilmesine karar verilmiştir. Yine okulların gereksinimi olan yeni Türk alfabesi ile basılan ders kitapları da ücretsiz olarak okullara dağıtılmıştır. Örgün eğitim kurumlarına ilave olarak açılmaya başlayan yaygın halk eğitimi dershaneleri ile de okul çağını aşmış kişilere yeni Türk alfabesini öğretmek amacıyla Millet Mektepleri açılmaya başlanmıştır. Köylerde ve kentlerde sabit ve seyyar olarak hem kadınlar hem erkekler için açılan bu okullarda okuma yazma eğitiminin yanı sıra temel yurttaşlık eğitimi de verilmiştir. Millet Mekteplerinin yanında Türk Ocakları, Muallim Birlikleri, Askeri Birlikler ve Halkevleri gibi çeşitli kurumların çatısı altında da yeni Türk alfabesini halka öğretmek için çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmada, yeni Türk harflerinin halka benimsenmesi ve öğretilmesi sürecinde kullanılan yöntem ve araçlar incelenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde yeni Türk alfabesinin tanıtılması ve öğretilmesi için yapılan uygulamaların eğitime, kültüre ve gündelik hayata olan yansımaları araştırılmıştır. Yeni Türk alfabesinin topluma tanıtılması ve öğretilmesi için kullanılan, yaygın öğrenme metotları ve araçlarının önemi ortaya konulmuştur. Ayrıca Türk modernleşme tarihi açısından alfabe değişikliğinin önemi ve bu değişimin ulus kimliğinin oluşumuna sağladığı katkı irdelenmiştir. Araştırma verileri döneme ilişkin arşiv kaynakları, süreli yayınlar, anılar ve tetkik eserlerden oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Alfabe, Millet Mektepleri, Türk Ocakları, Halkevleri, Maarif

* Bu makale, kısmen 2012 yılında Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde yazmış olduğum “Yeni Türk Alfabesinin Kabulü ve Öğretiminde Kullanılan Yöntemler-Araçlar” adlı yayınlanmamış doktora tezinden üretilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, E-posta: kilic_f@ibu.edu.tr

TEACHING THE NEW TURKISH ALPHABET THROUGH NON-FORMAL TRAINING

ABSTRACT

Following a comprehensive preparation period, the law on adoption of the new alphabet took effect when it was published in official gazette after it was accepted in the Grand National Assembly of Turkey and approved by President Mustafa Kemal Paşa. Immediately after the adoption of the law, some precautions were taken for it to be implemented. It was decided to teach the new Turkish alphabet first to formal education teachers and all students regardless of grade. Also, textbooks published by using the new alphabet were also distributed to schools free of charge. National Schools were opened for individuals who were out of the scope of forma education due to age so that they could learn the new alphabet. These schools in stationary and mobile forms opened in villages and cities for both genders taught reading and writing and provided basic civic education. In addition to national schools, work was carried out in various organizations such as Turkish Hearths, Teachers' Associations, Military Units and Community Centers to teach the new Turkish alphabet to public. This study addresses the non-formal training activities undertaken in Turkey during this process and investigates the reflections of these activities pioneered by Mustafa Kemal Atatürk to present and teach the new alphabet on education, culture and daily life. The study also presents the significance of non-formal educational institutions formed to familiarize with and teach the new Turkish alphabet to public. Research data consists of achieved resources for this period, periodicals, memoirs and studies.

Keywords: *Alphabet, National Schools, Turkish Hearths, Community Centers, Education*

Giriş

Yaygın eğitim; ailede, okullarda, orduda, camilerde, iş yerinde, çevrede ve her yerde her fırsatta yurttaşlara sürekli verilen yaşam boyu eğitimi kapsamaktadır. Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya sistemi tamamlamış tüm yurttaşlar yaygın eğitimin kapsamına girerler. Milli Mücadele Dönemi'nde Ankara'da Maarif Vekâletinin bünyesinde dönemin önemli fikir adamları ve eğitimcilerinin yer aldığı Serbest Âli Dersler Müessesesi-i İlmiyesi adıyla bir yaygın eğitim kurumu oluşturulmuştur. Milliyetçilik ve halkçılık anlayışı çerçevesinde bu kurulun üyeleri tarafından verilen vaaz, ders ve konferanslarla halka Millî Mücadele'nin hedefi, önemi, özellikleri anlatılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, I. Maarif Kongresi'nde yaptığı konuşmasında millî bir eğitim politikası

belirlenmesini ve bu hedeflere uygun bireyler yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde ilk defa Maarif Vekâleti tarafından 1924 yılında Türkiye'ye davet edilen Columbia Üniversitesinden John Dewey'in¹ önerileri doğrultusunda Danimarka'nın uyguladığı yetişkinler eğitimi temel alınarak bir halk eğitiminin yürütülmesi öngörülmüştür. Kamu kuruluşlarının yanı sıra özel kuruluşların da halk eğitimine katkı vermesi amacıyla ilköğretim çağını geçirmiş ve hiç öğrenim görmemiş çocukları çalıştıran kuruluşların bu çocuklara temel eğitimi vermesi 22 Mart 1926'da çıkarılan Maarif Teşkilatına Dair Kanun'un 6. Maddesi ile kararlaştırılmıştır.²

Maarif Vekâletinin halk terbiyesi şubesi tarafından 1927 yılında Halk Dershaneleri ve Konferansları Talimatnamesi hazırlanmıştır. Bu talimatnameye göre halk dershaneleri iki gruptan oluşturulacaktır. Birinci grupta, ilköğretim çağını geçmiş ve hiç eğitim görmemiş çocuklar ile hiç okuma yazma bilmeyen yetişkinler yer alacak, eğitim süresi iki yıl olan bu dershanelere 20 yaşına kadar ilköğretim görmeyenlerin devam etmesi zorunlu tutulacaktır. İkinci grup dershanelere ise, daha geniş bir kitleye hizmet vermek amacıyla dersler, konferanslar şeklinde herkese açık tutulacak, devam zorunluluğu getirilmeyecektir.³ Her bölgede açılması planlanan Halk Dershaneleri, karma eğitim vermesinin yanı sıra ihtiyaca göre kadın ve erkek dershaneleri olarak da açılabilir. Özel kuruluşlar da bünyelerinde çalıştırdıkları eğitim görmemiş ve ilköğretim çağını geçirmiş olan personelin eğitimini temin etmek zorundadır. Ayrıca hapisanelerde de bu dershanelerden açılarak mahkûmlar da okuma yazma eğitimi göreceklidir. Halk Dershanelerinde her yıl asgari beş ay öğretim yapılacak, bu sürenin yılın hangi döneminde olacağına dershanelerin bulunduğu bölgedeki maarif emirlikleri karar verecektir. Kadın ve erkek dershanelerinin ders, gün ve saatleri de ayrıca talimatnamede belirtilmiştir. Bu programa göre erkekler için haftada beş gece ikişer saat ders yapılırken kadınlar için haftanın üç günü pazartesi, perşembe ve cuma günleri öğleden sonra iki saat ders yapılacaktır.⁴

Halk Dershaneleri, maarif bölgelerinde bulunan ihtiyaca göre ilkokul binalarında açılacaktır. Bu okulların başmuallimleri aynı zamanda Halk

¹ John Dewey, **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1939, s. 13.

² **Milli Eğitimle İlgili Kanunlar**, C. 1, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1953.

³ **Maarif Vekâleti Mecmuası**, C. 3, S. 12, Devlet Matbaası, Ankara, 1927, s. 131.

⁴ Fahri Kılıç "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Yaygın Halk Eğitimi" **Kuruluşundan 90. Yılına Türkiye Cumhuriyeti Uluslararası Sempozyumu**, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C.I, Ankara, 2016, s. 565.

Dershanelerinin de müdürü kabul edilecektir. Maarif müdürleri bu kursların sevk ve idaresinden sorumlu olacak, maarif müfettişleri de denetim görevini üstlenecektir. Bu bilgiler de her yıl Maarif Vekâletine iletilecektir. Görevlendirilen müdürler, öğretmenler, müfettişler ve müstahdemler için ayrıca ücret ödenecek, özlük hakları iyileştirilecektir.⁵ Her sınıfları başarı ile bitiren öğrencilere istedikleri takdirde eğitim durumunu gösteren bir belge ve ilk Halk Mektebini bitirenlere de törenle bir tasdikname verilecektir. Bu kurumların gelirleri ise Maarif Vekâletinin bütçesi, belediyeler ve özel idarelerin ayırdıkları paylar ile cemiyetler, müesseseler ve özel şahıslardan elde edilen bağışlarla sağlanacaktır. Halk Dershanelerinde ders kitabı olarak Mustafa Şefik Bey'in hazırladığı Halk Mektepleri için "Güzel Alfabe" isimli kitap kullanılacaktır.⁶

Böylece çeşitli nedenlerle okula gidememiş kişiler için ilk defa ülke genelinde kapsamlı bir programla, amaçları belirlenmiş yaygın bir halk eğitiminin uygulanmasına başlanmıştır. Ancak gösterilen tüm bu gayretlere rağmen okuryazar sayısı istenilen düzeye çıkarılamamıştır. 1927-28 yılları arasında 3304 Halk Dershanesi açılmış, 64.302 kişinin okuryazar olması sağlanabilmiştir.⁷ Mevcut alfabe ile yaygın bir halk eğitiminin gerçekleştirilmesinin ve eğitimin yaygınlaştırılmasının mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Uzun zamandan beri süre gelen alfabe değişikliği konusu tekrar kamuoyunun gündemine gelmiştir.

Türkler, tarihleri boyunca yaşadıkları coğrafyaların ve kültürlerin etkisiyle pek çok farklı alfabeler kullanmışlardır. X. yüzyılda kabul edilen Arap alfabesinin uzun süre kullanılmasından sonra Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi'nde artan bürokratik ihtiyaçlar ve eğitimin yaygınlaştırılmaması sorunu üzerine dönemin aydınları arasında bir reform yapılmasına dair tartışmalar başlamıştır. Meşrutiyet Dönemi'nde de alfabe ile ilgili tartışmalar büyük bir ilgiyle devam etmiş, Cumhuriyet Dönemi'nde ise alfabe tartışmaları, sadece aydınların ele aldığı bir konu olmaktan çıkmış, devletin bir eğitim sorunu olarak görülmüştür. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Beynelmilel Rakamların kabulü ile başlayan gelişmeler ve hazırlık aşamasının sonunda, eğitim sorununun alfabe boyutuna köklü bir çözüm olacak olan Latin alfabesi esasına dayalı yeni Türk alfabesi kabul edilmiştir.⁸

⁵ Cengiz Dönmez, **Tarihi Gerçekleri İle Harf İnkılabı ve Kazanımları**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008, s. 349.

⁶ **Milli Talim Terbiye Kurulu Kararları**, 12 Şubat 1928-2 Temmuz 1928.

⁷ Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 101.

⁸ M. Şakir Ülkütaşır, **Atatürk ve Harf Devrimi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s. 81.

Millet Mekteplerinin Açılması

Türkiye’de gerçekleştirilen alfabe değişikliği sonucunda yaygın halk eğitimi için yeni bir uygulamanın başlatılması için daha önce açılmış olan Halk Dershaneleri kapatılarak yerine daha kapsamlı yeni bir yaygın halk eğitim kurumunun açılması fikri benimsenmiştir. Bu amaçla yeni Türk alfabesini halka öğretmek için Millet Mektepleri adıyla yaygın halk eğitim kurumlarının açılmasına karar verilmiştir. Başvekil İsmet Paşa, 7 Kasım 1928 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde yaptığı konuşmada yeni Türk alfabesini halka öğretmek amacı ile “Millet Mektepleri” adı altında bir halk eğitimi kurumu açılarak, vatandaşın işlerini aksatmadan okuryazar duruma getirileceğini ifade etmiştir. Mekteplerin eğitim öğretim süreleri iki, dört ve altı ay olarak düzenlenecek, okul bulunmayan yerlerde, gezici Millet Mektepleri oluşturulacaktır. Mekteplerde gerekirse bütün memurlar görevlendirilecek, bu yöntemle yılda bir kaç yüz bin kişinin okuryazar olması sağlanacaktır.⁹

Alınan bu kararın ardından, Millet Mektepleri teşkilatının kurulması için 52 maddeden oluşan Millet Mektepleri Talimatnamesi hazırlanmıştır.¹⁰ Talimatname, 11 Kasım 1928 tarihinde İcra Vekilleri Heyeti tarafından onaylanmış ve 24 Kasım 1928 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹¹ Ancak Millet Mektepleri Talimatnamesinin kapsamını biraz daha genişletmek amacıyla, 22 Eylül 1929 tarihinde 1928 talimatnamesi üzerinde bazı değişiklikler yapılmıştır.¹² Bu değişiklikleri içeren 56 maddeden oluşan yeni talimatname aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. Yeni talimatnamenin bir önceki talimatnameden temel farklılığı, halka okuma yazma eğitiminin yanı sıra gündelik hayatını kolaylaştıracak temel eğitimin de verilmesinin amaçlanmasıdır.¹³ Yeni talimatname çoğaltılarak dağıtımı yapıldıktan sonra maarif müdürleri, kaymakamlar ve valiler tarafından bütün ülkede uygulanmaya başlanmıştır.¹⁴

Millet Mekteplerinin İdari Yapısı

Millet Mekteplerinin teşkilatlanması, kutsal bir amaç doğrultusunda tüm milletin nasıl örgütlendiğine dair bir örnek teşkil etmesi bakımından son

⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, III. Dönem, C. 5, s. 26-29.

¹⁰ Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1928, s. 4.

¹¹ Nihat Sami Özerdim, Yazı Devriminin Öyküsü, Ankara, 1978, s. 39.

¹² BCA, Fon Kodu: 30..18.1. 2, Sayı: 8410, Yer No: 5.48,16, Tarih: 22.9.1929.

¹³ Millet Mektepleri Talimatnamesi, Maarif Matbaası, İstanbul, 1940, s. 4.

¹⁴ Cumhuriyet, 19 Kânun-ı Evvel 1928.

derece önemlidir. İdari, mali ve öğretim yapısı hazırlanan 1928 ve 1929 talimatnamelerine göre belirlenmiştir.¹⁵ Genel Başkanlığı ve Başöğretmenliğini, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa yürütecektir.¹⁶ TBMM Başkanı, Başvekil ve İcra Vekilleri Heyeti, Erkân-ı Harbiye Reisi, Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Kâtibi bu teşkilatın yürütücüleri olarak kabul edilmiştir.¹⁷ Ancak teşkilatlanmasında ve faaliyetlerin yürütülmesinde bütün sorumluluk Maarif Vekâletine bırakılmıştır. Maarif Vekâletinin belirlediği ilkeler doğrultusunda¹⁸, her vilayette vilayet, kaza, nahiye, köy veya mahalle heyetleri oluşturulacaktır. Valiliklerin sorumluluğundaki oluşturulan taşradaki yerel teşkilatlanma ve kurulları şu şekildedir:

Vilayet İdare Heyeti: Valinin başkanlığında, maarif müdürü, vilayet encümeninden bir üye, Cumhuriyet Halk Partisi mutemedi, belediye başkanı ve Türk Ocağı başkanından oluşturulacaktır.¹⁹ Vilayet İdare Heyetlerinin; Millet Mektepleri, Köy Yatı Dershaneleri ve Halk Okuma Odaları kurup, buraların döşenmesi, aydınlatılması, ısıtılması gibi işlerden sorumlu olacak öğretim malzemelerini sağlayacaktır. İlköğretim Okulu bulunan her yerde, İlköğretim öğretmeni sayısı kadar dershane açılacaktır. Dershane için ilköğretim okulları dışında, orta dereceli okulların binalarından ve bölgelerindeki mevcut yüksekokul binalarından da yararlanabileceklerdir. Ayrıca dershane için okul binalarının yanında; gerektiğinde camiler, hükümet salonları, kulüpler, kahveler gibi toplanmaya uygun olan her yer kullanılacaktır.²⁰ Vilayet İdare Heyeti başkanı olarak valiler ise, bu faaliyetlerle ilgili Maarif Vekâletine her yıl iki ayrı rapor göndererek eğitim öğretim faaliyetlerinin sonuçları hakkında bilgi vereceklerdir.²¹ Kaza İdare Heyeti kaymakam,²² Nahiye İdare Heyetleri nahiye müdürü, Köy ve Mahalle İhtiyar Heyetleri köy ya da mahalle muhtarları başkanlığında, Millet Mektepleri teşkilatının yürütücüsü olarak görev yapacaklardır. Maarif ve mülkiye müfettişleri de, bu okulların her türlü faaliyetini denetleyecektir.²³

¹⁵ Millet Mekteplerinin yapısı hakkında 1928 ve 1929 tarihli talimatnamelerden yararlanıldığı için **MMT**, 1928, **MMT**, 1929 şeklinde kısaltma yapılarak dipnot gösterilmiştir.

¹⁶ **Resmî Gazete**, 24 Kasım 1928, s. 1048. Millet Mekteplerinin açılmasını öngören Talimatnamenin, Resmî Gazete’de yayımlanıp yürürlüğe girdiği ve Mustafa Kemal Paşa’nın Başöğretmenliği kabul ettiği gün olan 24 Kasım, Türkiye’de 1981 yılından itibaren öğretmenler günü olarak kutlanmaktadır. Bkz. <http://www.meb.gov.tr.10.03.2017>.

¹⁷ **MMT**, 1928, s. 5; **MMT**, 1929, s. 5.

¹⁸ **MMT**, 1928, s. 6-7; **MMT**, 1929, s. 7.

¹⁹ **MMT**, 1928, s.7; **MMT**, 1929, s. 7.

²⁰ **MMT**, 1928, s.8.

²¹ **MMT**,1929, s.9.

²² **MMT**, 1929, s.10.

²³ **MMT**, 1929, s.10.

Millet Mekteplerinin Eğitim Öğretim Yapısı

Yaygın bir halk eğitiminin verilmesi amacıyla hazırlanan Millet Mektepleri 1928 Talimatnamesine göre, (A) ve (B) adında iki tür dersane oluşturulacaktır. (A) dersanelerinde hiç okuma yazma bilmeyenlerin; (B) dersanelerinde ise, Arap harfleri ile okuma yazma bilenlerin yeni Türk alfabesini öğrenmesi sağlanacaktır.²⁴ Millet Mekteplerinin eğitim süresi 1928 yönetmeliğine göre, (A) dersanelerinde dört, (B) dersanelerinde iki ay olarak belirlenmiştir. Bu süreler 1929 yönetmeliğine göre ise her iki dersane için de dörder ay olarak belirlenmiştir. Millet Mektepleri ilk önce sabit, gezici ve özel olmak üzere üçe ayrılmakta iken, bunlara ilave olarak 1929 yönetmeliğinde yapılan değişiklikle, Köy Yatı Dersaneleri ve Halk Okuma Odaları açılmıştır.²⁵

Millet Mekteplerinde derslere her yıl 1 Kasım'da başlanması ve Şubat ayı sonunda bitirilmesi öngörülmüştür.²⁶ Cuma günleri hariç haftada en az altı saat ders yapılması, katılım olursa karma dersaneler de açılması, bir dersanede bir günde iki saatten fazla ders yapılmaması kararlaştırılmıştır. Her dersane 15 ile 40 öğrenciden oluşacak, talep fazlalığı halinde sınıflardaki öğrenci sayısı artırılabilir. Öğrencilerin, yaş sınırları da 16 ile 45 yaş aralığında olacak, 45 yaşından büyüklerin devam zorunluluğu bulunmayacaktır.²⁷ Dersler, örgün eğitim çağını geçmiş yaş gruplarına göre belirlenmiş müfredat programına uygun öğretim metotlarıyla yapılacaktır.²⁸ Millet Mekteplerinin (A) dersanelerinde okuma yazma öğrenenlere, okuryazar olduklarını gösteren bir mezuniyet belgesi verilecektir.²⁹

Millet Mekteplerinde derslerin üçte ikisine devam etmeyenler bitirme sınavlarına alınmayacaktır. Derslere yeterince devam etmesine rağmen sınavlarda başarısız olanlar bir sonraki dönem açılan kurslara yeniden gideceklerdir. Millet Mekteplerine hiç gitmeyenler ise para cezasına çarptırılarak, kamu görevlisi olmaları da engellenecektir. Ayrıca okuma yazma bilmeyenler, 1931 yılından itibaren köy ve mahalle kurulları, devlet

²⁴ M. Rauf İnan, "Yazı Değişimi, Çok Kısa Sürede Gerçekleşmiş Bir Devrim ve Gerçekleştirme Yöntemleri", **Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s. 179; **MMT**, 1928, s. 4-5, **MMT**, 1929, s. 4-5.

²⁵ **MMT**, 1929, s. 8.

²⁶ **MMT**, 1928, s. 20.

²⁷ **MMT**, 1928, s. 14.

²⁸ **MMT**, 1929, s. 12.

²⁹ **MMT**, 1929, s. 13, Millet Mektepleri Dershanesi Mezuniyet Vesikası, 4.3.1935. Bkz. Ek: 1.

kuruluşları, belediye, banka, tekel, demiryolu, liman idareleri, bankalar, en az yirmi memur, işçi çalıştıran şirket, fabrika ve çiftliklerde çalıştırılmayacaklardır.³⁰

Sabit Millet Mektepleri: Genellikle okul olan yerlerde açılan Millet Mekteplerinde 1929 yılından itibaren açılan (A) ve (B) dersanelerinde öğrenim süresi dört ay olarak belirlenmiştir. Bu dersanelerden ihtiyaca göre kadın, erkek ve karma eğitimin yapılabilmesi için sınıfların açılması, idare heyetlerinin kararı ile gerçekleştirilmiştir. **Seyyar Talim Heyetleri** Maarif Vekâleti teşkilatına bağlı okulların bulunmadığı yerlerin halkını okutmak için oluşturulmuştur. Seyyar Millet Mekteplerinde dersler, sabit Millet Mekteplerinde yapıldığı gibi yapılacaktır. Eğitim, öğleden önce 12-16 yaş arasındaki çocukların, öğleden sonra da 16-45 yaş arasındaki yetişkinlerin devam edeceği kurslar biçiminde yapılacaktır.³¹

Köy Yatı Dersaneleri: Vilayet İdare Heyetlerinin desteğiyle mali şartlara bağlı olarak, her vilayet ve kaza merkezinde veya uygun görülecek yerlerde birer Köy Yatı Dershanesi kurulacaktır. Bu dersaneler okulu olmayan köylerde yaşayan 12-18 yaşları arasındaki köy çocuklarını okutmak amacıyla, il ve ilçe merkezlerinde açılacak, yoksul köy çocuklarından ücret alınmayacaktır.³²

Halk Okuma Odaları: Millet Mekteplerinde okuma yazmayı öğrenmiş olan vatandaşlara okuma yazma alışkanlıklarını devam ettirmek ve çeşitli konularda daha fazla bilgi sahibi olabilmeleri amacıyla 1930 yılından sonra yoğun olarak açılmaya başlanmıştır.³³ Millet Mekteplerinin bir yan kuruluşu olarak hizmet veren bu okuma odalarından, 1933 yılına kadar 119'u kentlerde, 659'u da köylerde olmak üzere, toplam 778 adet açılmış, buralara 5885'i kadın, 51.294'ü de erkek olmak üzere, 57.179 kişi devam etmiştir.³⁴

Özel Millet Mektepleri: Bu kurslar, devlet kuruluşları, belediyeler, tekel müdürlükleri, bankalar, demiryolu ve liman idareleri, hapishaneler, sermayesinin yarısından fazlası devletin denetiminde bulunan şirketler, en az yirmi memur, işçi veya rençper çalıştıran fabrika ve çiftlik sahiplerinin çalışanlarına okuma yazma öğretilmeleri zorunluluğu getirilmiştir. Bu

³⁰ Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maarif, Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği (1928-1935), İstanbul, 1935, s. 36.

³¹ MMT, 1929, s. 13.

³² Hâkimiyet-i Milliye, 23 Şubat 1930.

³³ Halk Okuma Odaları Rehberi, s. 3.

³⁴ Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maarif Halk Okuma Odaları ve Umum Kütüphaneler İstatistiği (1933-1934), İstanbul, 1935.

kursların her türlü giderleri ilgili kuruluşlar tarafından karşılanacak, ders programları, öğretim süreleri ve sınavları da sabit Millet Mekteplerindeki uygulamalarla aynı olacaktır.³⁵

Millet Mekteplerinin Öğretim Kadrosu

Millet Mekteplerinde öğretim kadrosu, genel maarif teşkilatına paralel olarak oluşturulacak, ilköğretim okulu bulunan her yerde, öğretmen sayısı kadar dersane açılacaktır.³⁶ Maarif emînleri, maarif müdürleri, ilköğretim müfettişleri, ilköğretim okullarının müdürleri, başöğretmenleri ve öğretmenleri, asıl görevlerinin yanı sıra Millet Mekteplerinin eğitim ve denetiminden de sorumlu olacaklardır. Millet Mekteplerinde, resmî ve özel nitelikli Türk okulların öğretmenlerinin yanında, yabancı ve azınlık okullarının Türkçe, Tarih ve Coğrafya öğretmenleri de görev yapacaktır.³⁷ Devlet kuruluşları, cezaevleri, şirketler, çiftlikler, özel ve kamu hizmeti sunan işletmeler de, memur, hizmetli, hamal, tutuklu olarak bünyelerinde barındırdıkları herkese yeni Türk harflerini öğretmekle yükümlü olacaklardır. Ayrıca Türk Ocakları da kendi aydın üyelerini öğretmen yapmak koşuluyla (A) ve (B) dershanesi açabileceklerdir.³⁸ Millet Mektepleri örgütlenmesi orduyu da kapsayacak şekilde genişletilerek okuma yazma bilmeyen erlere subaylar aracılığıyla okuma yazma öğretilmektedir.³⁹

Millet Mekteplerinde 1928-1935 yılları arasında kentlerde, 198.155 dershanede, 19.089 öğretmen, köylerde ise 40.828 dershanede 32.727 öğretmen görev yapmıştır. Ancak bu dönemde toplam 60.373 (A) ve (B) dershanelerinde 51.816 öğretmene rağmen, 8557 adet öğretmen açığı ortaya çıkmış, bu yüzden birçok öğretmen birden fazla dershanede görev yapmak zorunda kalmıştır.⁴⁰ Açılan dersane sayısı köylerde fazla olduğu için öğretmen açığı daha çok köylerde ortaya çıkmıştır. Millet Mektepleri öğretiminin yoğun olarak devam ettiği dönemde hiçbir zaman dersane sayısı kadar öğretmen bulunamamıştır. Millet Mektepleri Talimatnamesinde belirtilen kaynaklardan sağlanan öğretmen sayısı da yetersiz kalmıştır.⁴¹

³⁵ MMT, 1929, s. 15-16.

³⁶ Millet Mekteplerinde kadınlar için özel kurslar açılmıştır. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Fotoğraf Albümü. Bkz. Ek:2.

³⁷ MMT, 1928, s. 13.

³⁸ MMT, 1929, s. 5-16.

³⁹ İhsan Sungu, "Harf İnkılabı ve Milli Şef İsmet İnönü", *Tarih Vesikaları Dergisi*, Maarif Vekâleti Yayınları, S.1, 1941, s. 15.

⁴⁰ *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Kültür İstatistiği (1935-1936)*, Ankara, 1937, s. 70.

⁴¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999, s. 329.

Öğretmen sayısındaki yetersizliklerin yanı sıra mevcut öğretmenlerin büyük bir kısmı da medreselerin alt sınıflarından ayrılmış, yeterli eğitimden yoksun öğretmenlerdir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında toplam 10.102 ilköğretim öğretmeninden sadece 2734'ü mesleki eğitim görmüştür. Bu yüzden uygulamanın ilk yılından itibaren de, öğretmen sayısındaki eksiklikler ve mesleki yetersizlikler nedeniyle dersane sayılarında da düşüşler yaşanmıştır.⁴²

Millet Mekteplerinde Okutulan Dersler

Millet Mekteplerinde daha çok vatandaşın günlük hayatında yararlanabileceği konuları içeren bilgilerin aktarıldığı derslerin verilmesi amaçlanmıştır. (A) dersanelerinde haftada altı saatlik eğitimin içinde Alfabe, Kıraat, İmla ve Tahrir dersleri ile birlikte iki saat de Hesap dersi verilmiştir. (B) dersanelerinde derslerin kapsamı biraz daha genişletilerek, Kıraat, Tahrir, Hesap ve Ölçüler, Sağlık Bilgisi ile Yurt Bilgisi derslerinin verilmesi kararlaştırılmıştır. Haftada altı saat verilecek olan bu derslerin bir saati Yurt Bilgisine, bir saati de Sağlık Bilgisi dersine ayrılmıştır. Bu derslere ait ders kitapları ise Maarif Vekâleti Millî Talim ve Terbiye Heyeti tarafından yapılan incelemeler sonucu belirlenerek öğrencilere dağıtılmıştır.⁴³ Millet Mekteplerinde görev yapan öğretmenler için de "Alfabe, Kıraat, Yazı ve İmla Tedrisi Usulü" adını taşıyan bir el kitabı hazırlanmıştır.⁴⁴

Millet Mekteplerinde (A) dersanelerinde daha çok okuma yazma ve temel eğitim üzerine bir program takip edilirken (B) dersanelerinde daha çok bir vatandaşlık eğitim programı uygulanmıştır.⁴⁵ Millet Mekteplerinin bütün birimlerinde okutulan bu derslerin içerikleri şu şekilde oluşturulmuştur:

Kıraat ve Tahrir Dersi: Yeni harflerle okuma yazmayı öğrenmiş olanların düzgün bir biçimde okumalarını ve düşüncelerini en iyi biçimde anlatabilmelerini sağlamaya yönelik olacaktır. Derslerde, kadınlar için ev

⁴² BİUM, 1935, s. 71.

⁴³ Fahri Kılıç, **Yeni Türk Alfabesinin Kabulü ve Öğretiminde Kullanılan Yöntemler-Araçlar**, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2012, s.157-161.

⁴⁴ **Millet Mektepleri ve Halk Dersaneleriyle Harf Kurslarında Alfabe, Kıraat, Yazı ve İmla Tedrisi Usulü**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.; **Halk Dersanelerine Mahsus Türk Alfabesi**, Devlet Matbaası, 1928. Bkz. Ek:3.

⁴⁵ Millet Mekteplerince Erkek Memurlar için özel kurslar açılmıştır.

bilgileri, halk kültüründen ilgi çekici örnekler, gazete haberleri ve dergi yazılarının yanı sıra günlük hayatta kullanılan yazışmalar, mektup, dilekçe, telgraf, senet vb. öğretilecektir.⁴⁶ **Hesap ve Ölçüler Dersi:** (B) dersanelerinde okutulan Hesap ve Ölçüler dersi, Kıraat ve Tahrir dersi gibi haftada 2 saat yapılmış ve gündelik hayatta gerekli olan basit hesap işlemleri öğretilmiştir.⁴⁷ **Sağlık Bilgisi Dersi:** Bu dersle kişilere insan vücudu ile ilgili temel bilgilerin kazandırılması, bulaşıcı hastalıklarla savaş yöntemlerinin öğretilmesi, amaçlanmıştır.⁴⁸ **Yurt Bilgisi Dersi:** (B) dersanelerinde haftada bir saat yürütülen bu derste, vatandaşlara Türk bayrağı, tarihi, vatanı, coğrafyası, Türkiye'nin komşuları, Cumhuriyet'in kuruluşu, Mustafa Kemal Paşa'nın kahramanlıkları anlatılmıştır.⁴⁹ Bu derslerin sona ermesinin ardından sınavlar her dönem sonunda (A) dersanelerinde Alfabe, Okuma, Yazma, Yazım Kuralları ve Basit Hesap İşleri; (B) dersanelerinde ise Okuma Yazma, Hesap ve Ölçüler, Sağlık Bilgileri ve Yurt Bilgisi derslerinden yapılmıştır.⁵⁰

Bu kitapların yanı sıra halka yeni Türk harflerini öğretmek için Mehmet Zekeriya Bey tarafından 1Ekim 1928'de **Türkçe Gazete** adıyla bir gazete çıkarılmıştır. Yeni Türk alfabesiyle çıkan ilk gazete olma özelliğini taşıyan gazete, 24 Aralık 1928 tarihli 25. sayısından itibaren haftada bir gün ve çocuk gazetesi olarak yayımlanmıştır.⁵¹ Ayrıca Mezun olmuş kişilere okuma yazma bilgisini bir alışkanlığa dönüştürmek için **Halk Mecmuası** adıyla Maarif Vekâleti tarafından haftalık bir dergi çıkartılmıştır. Millet Mekteplerinin yayın organı olan dergi, 11 Şubat 1929 tarihinden 22 Haziran 1931 tarihine kadar toplam 124 sayı olarak yayımlanmıştır.⁵² Başyazarı Aka Gündüz olan dergide Millet Mekteplerinde okuma yazmayı yeni öğrenmiş kişilerde okuma yazma pratiğini geliştirmek için haber, fotoğraf, hikâye, şiir ve okuma parçaları yayımlanmıştır.⁵³ Bu dergilerin yanı sıra Millet Mektepleri için Ahmet Cevat Emre'nin yayımladığı **Muhit Dergisi**⁵⁴ de Talim Terbiye Kurulu tarafından tavsiye edilmiştir.

⁴⁶ Mücteba İlgürel, "Millet Mektepleri", **Edebiyat Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 1981, s. 30.

⁴⁷ **MMT**, 1929, s.12.

⁴⁸ **MMT**, 1929, s. 14.

⁴⁹ **MMT**, 1929, s.15-16.

⁵⁰ **Cumhuriyet**, 2 Kasım 1929.

⁵¹ **Türkçe Gazete**, 1 Teşrin-i Sani 1928. Bkz. Ek: 4.

⁵² Saime Yüceer, "Millet Mekteplerinin İşleyişi ve Bursa'daki Uygulamaları" **80. Yılında Türk Harf İnkılâbı Uluslararası Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 10-11 Kasım 2008, Ss.171-182, s.175.

⁵³ **Halk Mecmuası**, 1 Teşrin-i Sani 1928. (28.10.1929) Bkz. Ek:5.

⁵⁴ Temuçin Faik Ertan, "Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm'de Öncü Bir Dergi: Muhit" **Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 5, 1997, s.23.

Millet Mekteplerinin Mali Kaynakları

Millet Mekteplerinin eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürebilmek için en önemli gelir kaynakları, genel bütçeden ve il özel idare bütçesinden maarif için ayrılan ödeneklerle, yönetim kurullarının halktan topladığı bağışlar, ziraat, ticaret odaları, CHP, Türk Ocağı ve benzeri kuruluşlardan alınan yardımlar, yöre belediyelerinden yapılan katkılar, devam etmeyenlerden alınan para cezalarından oluşmuştur. Millet Mektepleri Talimatnamesi ile belirlenen yaş grubundaki vatandaşların okuma yazma bilmeyenlerinin, herhangi sağlık ve iş engeli olmadığı halde kurslara katılmayanların, bazı mesleklere ve kurullara seçilmeleri yasaklanacak, idare heyetlerinin belirleyeceği miktarda para cezası ödeyecektir.⁵⁵ Para cezalarından elde edilen gelirlerin dışında, “Gazi Hitabesi Plağının satışından elde edilecek paralar da okulların başlıca gelir kaynakları arasında olacaktır.⁵⁶ Tüm bu gelirler, dershanelerin araç-gereç ve donanımı, öğretim malzemelerinin sağlanması ile birlikte öğretim kadrosuna ödenecek ücretler, harcırahlar ve bazı zorunlu masraflar için sarf edilecektir.⁵⁷

Millet Mektepleri yapılacak masrafları karşılamak için, Maarif Vekâletinin bütçesine, ilk defa “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun’un kabulünden sonra bazı vekâletlerin ve dairelerin 1928 yılı bütçelerinin, zorunlu olmayan kalemlerinden kesintiler yapılarak 5 Kasım 1928’de 400.000 liralık ek ödenek konmuştur.⁵⁸ Bu ödenek ile vilayetlerin bütçelerinden ayıracakları paranın, ne şekilde sarf edileceği talimatname ile belirtilmiştir.⁵⁹ Millet Mekteplerinin açıldığı günlerde yaşanan yoğunluk, pek çok okulda fazla sayıda yeni dersane açılmasına neden olmuş, öğretmenlerin ders saatleri de artmıştır. Ancak fazla derse giren öğretmenlerin ücretlerinin ödenmesinde vilayet bütçeleri yetersiz kaldığı için ek mali tedbirler alınmıştır.⁶⁰ Millet Mekteplerinin 1928-1935 eğitim öğretim dönemlerinde bütün ekonomik güçlüklerle rağmen, toplam 2.619.439 lira harcama yapılmıştır.⁶¹

Millet Mekteplerinde Elde Edilen Sonuçlar

Millet Mektepleri, bütün hazırlıkların tamamlanmasından sonra, 1 Ocak 1929 günü törenlerle büyük bir coşkuyla resmen açılmıştır.⁶² Okulların

⁵⁵ MMT, 1929, s. 17.

⁵⁶ Hâkimiyet-i Milliye, 23 Şubat 1930.

⁵⁷ MMT, 1929, s. 10.

⁵⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, III. Dönem, C. 5. s. 11.

⁵⁹ Necdet Sakaoğlu, *Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 184.

⁶⁰ Cumhuriyet, 24 Ocak 1929.

⁶¹ BİUM, 1935, s. 80.

⁶² Maarif Vekâleti Mecmuası, S. XVII, Ankara, 1929, s. 89-90.

açıldığı ilk gün “Maarif Bayramı” ilan edilmiş, açılış törenleri, okullarda bütün gün devam eden konferanslar, piyeslerle yapılan kutlamalarla bir bilgi şölenine dönüştürülmüştür.⁶³ Halk ilk gününden itibaren Millet Mekteplerine yoğun ilgi göstermiştir.⁶⁴ İstanbul ve Ankara’da, beklenilenin de üzerinde başvuru gerçekleştiği için ilave tedbirler alınmıştır.⁶⁵ Millet Mekteplerinin daha ilk yılında 1.000.000’den fazla insanın kayıt yaptırması bunlardan da yaklaşık 600.000 kişinin başarıyla mezun olması Mustafa Kemal Paşa’yı son derece mutlu etmiştir. Bu duygularını 1 Kasım 1929’da TBMM’ni açarken yaptığı konuşmasında şöyle ifade etmiştir:

*“Meclisimizin en büyük eseri olan Türk harfleri, memleketin umumi hayatına, tamamen tatbik olunmuştur. İlk müşkülât, milletin mefkûre kuvveti ve medeniyete olan muhabbeti sayesinde kolaylıkla yenilmiştir. Millet Mektepleri, normal tedrisat haricinde, kadın ve erkek yüz binlerce vatandaşın nurlanmasına hizmet etti. Bu mekteplerin daha fazla bir gayret ve şevk ile idame edilmesi lazımdır.”*⁶⁶

Ancak halk tarafından ilk yıl gösterilen yoğun ilgi zamanla azalmaya başlamıştır. Bunda Mustafa Necati Bey’in⁶⁷ ani ölümü, dünya ekonomik krizinin etkileri, uygulamadan sorumlu merkezi ve yerel yöneticilerin olumsuz tavırları etkili olmuştur. Öğretmenlerin ücretlerinin arttırılması, eğitim araç ve gereçlerinin zenginleştirilmesi gibi birtakım önlemler alınsa da Millet Mekteplerine ilk yıllarda sağlanan ilgiyi bir daha sağlamak mümkün olmamıştır.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin değerlendirmesi en yoğun olarak uygulanan 1928-35 dönemi temel alınarak yapıldığında Millet Mekteplerinde önemli sonuçlar elde edilmiştir. Türkiye genelinde 1928-1935 öğretim döneminde Millet Mekteplerinin (A) dersanelerinden kentlerde 14.036 adet açılmış, 617.200 öğrenci devam etmiş ve bunlardan 316.295’i mezuniyet belgesi almıştır. Ayrıca dışarıdan özel öğrenim gören 75.676 kişi de mezuniyet sınavlarında başarılı olmuştur. Böylece kentlerde eğitim

⁶³ Cemil Öztürk, “Maarif Vekili Mustafa Necati Bey ve Harf İnkılabı”, **80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 10-11 Kasım 2008, s.169.

⁶⁴ BCA, Fon Kodu: 30..18.1.2, Sayı: 72/78, Yer No: 1.1..6., Tarih:1.11.1928.

⁶⁵ BCA, Fon Kodu: 30..10.0.0, Dosya No: 13915, Yer No: 142.16..15., Tarih:3.12.1929.

⁶⁶ **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (I-III)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997, s. 378-381.

⁶⁷ Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, Yeni Türk harflerinin belirlenmesinde, tanıtılmasında ve Millet Mekteplerinin oluşturulmasında olağanüstü çaba sarf etmiştir. Ankara Sıhhat Yurdunda geçirdiği bir apandisit ameliyatı sonrasında genç yaşta hayatını kaybetmiştir(1894-1929). Bkz. **Cumhuriyet**, 3 Ocak 1929.

öğretim veren (A) dershanelerinden toplam 391.971 kişi mezun olmuştur. Köylerde 1928-1935 eğitim dönemlerinde Millet Mekteplerinin (A) dershanelerinden 34.957 adet açılmıştır. Dershanelere toplam 1.488.692 kişi devam etmiş, bunlardan 653.845'i başarı belgesi almaya hak kazanmıştır. Ayrıca dışarıda özel öğrenim görenlerden, 40.343 kişi, sınavlarda başarılı olmuştur. Millet Mekteplerinin köylerde eğitim öğretim veren (A) dershanesinden ve dışarıdan sınava girip belge alanlarla birlikte toplam 694.188 kişi mezuniyet belgesi almıştır.⁶⁸ Millet Mekteplerinde 1928-1935 eğitim öğretim dönemlerinde kent ve köylerde toplam olarak 48.993 adet (A) dershanesi açılmış, buralara 2.105.892 kişi devam etmiş ve toplam 970.140 kişi belge almaya hak kazanmıştır. Buna ilave olarak dışarıda özel öğrenim görenlerden, 116.019 kişi de Millet Mektepleri (A) dershanelerinin sınavlarına girip mezuniyet belgesi almıştır. Köy ve kentlerde açılan (A) dershanelerinin tamamından belge alanların toplamı ise, 1.086.159 kişiye ulaşmıştır.⁶⁹

Millet Mekteplerinin (B) dershanelerinde 1928-1935 öğretim döneminde elde edilen sonuçlara bakıldığında, sayıları sınırlı olsa da daha kapsamlı bir halk eğitim programı uygulandığı görülmektedir. Kentlerde bu dönem içinde açılan 5509 (B) dersliğine, 196.439 kişi devam etmiş, 125.343 kişi mezun olmuştur. Ayrıca dışarıda özel öğrenim görenlerden de 23.368 kişi, Millet Mektepleri sınavlarına girerek mezuniyet belgesi almıştır. Böylece Millet Mekteplerinin (B) dershanelerinden kentlerde belge alanların sayısı, 148.711 kişiye ulaşmıştır. Köylerde bu dönemde açılan 5871 Millet Mektebi (B) dershanesine, 184.514 kişi devam etmiş, 115.639 kişi başarılı olmuştur. Bunların yanı sıra, dışarıda özel öğrenim gören 3746 kişi, sınavlara girerek mezuniyet belgesi almıştır. Bu dönemde köylerdeki (B) dershanelerinden belge alanların sayısı toplam 119.385 kişi olmuştur. Millet Mekteplerinin 1928-1935 yılları arasındaki eğitim öğretim döneminde yapılan yoğun çalışmalar sırasında kentlerde ve köylerde toplam 11.380 (B) dershane açılmıştır. Bu dershanelere 380.953 kişi devam etmiş, 244.728 kişi mezuniyet belgesi almıştır. Bunların dışında dışarıda özel öğrenim gören 27.114 kişi de sınavlarda başarılı olmuştur. Böylece Türkiye'nin tamamında köy ve kentlerdeki (B) dershanelerinden 271.842 kişi mezuniyet belgesi almaya hak kazanmıştır.⁷⁰

⁶⁸ BİUM, 1935, s. 71.

⁶⁹ Millet Mektepleri Faaliyet İstatistiği (1928-1935), İstanbul, 1936, s. 38.

⁷⁰ BİUM, 1935, s. 70-71.

Millet Mektepleri uygulamasının en yoğun olduğu 1928-1935 arası dönemde, (A) ve (B) olmak üzere toplam 60.373 adet dersane açılmış 2.486.845 vatandaş, okuma yazma öğrenmek için kayıt yaptırmış, bunlardan 1.358.001'i mezuniyet belgesi almıştır. Millet Mekteplerinde 1928-1935 yılları arasındaki çalışmalar sonucunda, Türkiye'de 1927 yılında erkeklerde okuryazarlık oranı % 13, kadınlarda % 4 iken, bu oranlar 1935 yılında erkeklerde % 29,3'e, kadınlarda ise % 10,5'e çıkartılmıştır. Sonuç olarak, 1927 yılında toplam nüfusun Türkiye'deki okuryazarlık oranı % 10,5'te iken bu oran, 1935 yılında % 20,4'e ulaştırılarak okuryazar oranında % 100 bir artış sağlanmıştır.⁷¹ Millet Mektepleri 1936 yılından sonra da Ulus Okulları adıyla 1950 yılına kadar halkın eğitimi için faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.⁷²

Kurumlar Tarafından Açılan Okuma Yazma Kursları

Türkiye'de 3 Kasım 1928 günü yürürlüğe giren Türk Harfleri Yasası'na göre, devlet dairelerinin de 1 Ocak 1929'da yeni Türk alfabesine geçmesi gerekirken, bu tarihten önce pek çok kamu ve özel kuruluşlarla vatandaşlar arasında yeni yazı kullanılmaya başlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın Sarayburnu Nutkunun ardından Maarif Vekâletinin dışında da kimi kamu kurumları kendi bünyesindeki personele okuma yazma öğretmek için harekete geçmiştir. Bu dönemde, yeni harflerin öğretimi için öğretmenlere, memurlara, müfettişlere, subay ve erlere, muhtarlara, belediye çalışanlarına, işçilere, kadın, erkek, genç, yaşlı tüm vatandaşlara Türkiye'nin her köşesinde kurslar açılmıştır. Bu kurslar, Maarif Vekâletinin kontrolünde olmak üzere, Dâhiliye, Maliye, Mülkiye, Sıhhiye, Nafia Vekâleti, belediyeler, müftülükler gibi benzeri resmî kurumlar ile Cumhuriyet Halk Fırkası, Türk Ocakları, Halkevleri, Türkiye Muallimler Birliği, Kızılay gibi kamu yarına çalışan özel kuruluşlarda da açılmıştır. Bu dönemde öncelikle yeni harfleri öğretecek öğretmenlerin yeni alfabeyi öğrenmeleri için 17 Ağustosta ilköğretim öğretmenlerine, 18 Ağustosta da ilköğretim müfettişlerine yeni Türk alfabesini öğretme kursları açılmıştır.⁷³ Bu kapsamda yeni Türk alfabesini devlet memurlarına ve öğretmenlere öğretmek için Ankara'da ilk kurs, Türk

⁷¹ Mustafa Albayrak, "Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları (1928-1935)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 10, S. 29, Ankara, Temmuz 1994, s. 482.

⁷² Ergün, **a.g.e.**, s. 105.

⁷³ Serpil Sürmeli, "Türk Basınında Harf İnkılabı", **80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 10-11 Kasım 2008, s. 281.

Ocağında, Talim Terbiye ve Dil Heyeti üyelerinden İhsan (Sungu) Bey tarafından 23 Ağustos 1928 tarihinde verilmiştir.⁷⁴

Bu çerçevede Maarif Vekâleti tarafından 27 Ağustos 1928 tarihinde, tüm vekâletlere yeni Türk alfabesini öğretmek için ne kadar öğretmene ihtiyaçları olduğunu belirtmelerini isteyen bir yazı gönderilmiştir. Bu yazı üzerine her vekâlet, yeni Türk alfabesini öğretmek üzere kaç öğretmen ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Yeni Türk harfleri kurslarına bütün vekâletler arasında bir eşgüdüm sağlamak amacıyla 12 Eylül 1928 tarihinde Maarif Vekâletinde toplanarak, kurumların personeline yeni Türk alfabesinin öğretilmesi için bir uygulama planı hazırlamışlardır. Uygulama planına göre, memurlara yeni alfabe Maarif Vekâletinin belirlediği bir program çerçevesinde öğretilecektir. Bu uygulamanın taşrada da yapılabilmesi için Maarif Vekâleti, Maarif eminliklerine okuma yazma kursları ile ilgili bir genelge göndermiştir. Bu genelge ile bütün memurlar, jandarma zabıtları, ziraat, emlak bankalarıyla, yarısından fazlası devlet sermayesi olan şirketlerin memur ve müstahdemlerinin ekim ayı sonuna kadar yeni Türk harfleriyle okuma yazmayı öğrenmek zorunda oldukları bildirilerek, bu konuda gerekli tedbirlerin alınması istenmiştir.⁷⁵

Bu karar çerçevesinde Hariciye Vekâleti kendi personeline gönderdiği bir yazı ile 15 Ekime kadar yeni Türk alfabesinin bütün memurların, elçilik ve şebhenderlik memurlarının aralarında kurslar tertip edip okuma yazmayı bir an önce öğrenmeleri gerektiğini, alfabe kitaplarının posta ile gönderileceğini bildirmiştir. Hariciye Vekâleti bu amaçla Maarif Vekâletinden 500 adet alfabe ve imlâ kaidelerini gösteren kitap talep etmiştir. Bunun üzerine Halk Dershaneleri için devlet ve özel yayınevleri tarafından yazılmış çeşitli yeni Türk alfabe kitapları gönderilmiştir.⁷⁶

Diyanet İşleri Başkanlığı da alınan bu kararı, 18 Eylül 1928 tarihli müftülüklere gönderdiği bir yazı ile duyurmuştur.⁷⁷ Duyuruda, bütün din görevlilerinin, camilerin imam ve hatiplerinin açılan özel ve resmi kurslara devam etmelerini istemiştir.⁷⁸ Bu karar gereğince örneğin Konya'da, Meclis-i Umumi salonunda Konya Müftüsü Hacı Ali Efendi'nin girişimiyle yeni

⁷⁴ BCA, Fon Kodu: 180..9.0.0, Yer No: 2.11..1., Tarih: 22.9.1928.

⁷⁵ Bilal Nuri Şimşir, Türk Yazı Devrimi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992, s. 217.

⁷⁶ Halk Dershanelerine Mahsus Türk Alfabeti, Devlet Matbaası, 1928; A. Hilmi Güçlü, Çok Resimli Süslü Alfabe, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1929.

⁷⁷ BCA, Fon Kodu: 51..0.0.0, Yer No: 2.14..18., Tarih: 18.9.1928.

⁷⁸ BCA, Fon Kodu: 51..0.0.0, Yer No: 12.105.42., Tarih: 10.11.1928.

harfler kursu açılmıştır.⁷⁹ Açılan kursa öncelikle Konya ve Sultaniye müftüleri ile hoca, imam ve hatipler katılmıştır. Daha sonra da, vilayetin kaza, nahiye ve köylerinde bulunan bütün imam ve hatiplerinin katıldığı okuma yazma kursları açılmıştır.⁸⁰

Belediye başkanları ve belediye meclisi üyelerinin de yeni harfleri öğrenmesi ve bu kişilerin de devlet memurları gibi düşünülerek, sınava tabi tutulmaları gerektiği Dâhiliye Vekâletince kararlaştırılmıştır. Bu süre içerisinde vilayet ve kaza merkezlerinde memurlar için birisi harfleri tanımayanlara diğeri de tanıyanlara mahsus olmak üzere iki dereceli kursların açılması planlanmıştır. Bu kurslarda görevlendirilecek öğretmenler, maarif eminlikleri tarafından belirlenecektir. Memurlara kurs verecek öğretmenlerin kaligrafi sahibi ve yeni imla kurallarına vakıf olanlardan seçilmesi için çaba sarf edilecek, kursların günü ve saati ise mahalli yöneticilerin kararına bırakılacaktır.⁸¹ Örneğin, İzmir Belediyesi, yeni harflerin tedrisi için biri yeni harfleri tanıyanlara, diğeri tanımayanlara mahsus olmak üzere iki kurs düzenlemiştir.⁸²

Vilayet merkezlerinde kursa katılacak öğretmenler ve bütün memurların devamlarının sağlanmasından daire müdürleri sorumlu olacak ancak bütün uygulamalar valilerin kontrolünde yapılacaktır. Uygulama aşamasında ortaya çıkan sorunlar valiler tarafından Maarif Vekâletine iletilecektir. Maarif eminlikleri de kursların belirlenen program çerçevesinde yürütülmesinden sorumlu olacaklardır. Daha önceden açılmış ancak olumlu sonuç alınamamış kurslar kapatılarak yerine mekteplerde, hükümet salonlarında veya uygun mekânlarda yeni kurslar açılacaktır. Kazalarda ise açılacak kurslara öncelikle ilk tedrisat müfettişleri görevlendirilecek, eğer sayıları yetersiz kalırsa kaza merkezinde en tecrübeli öğretmenler kurs vereceklerdir. Öğretmenlerin yetersiz oldukları anlaşılırsa da gerekli eğitim verilerek eksiklikleri giderilecektir. Gerekirse de il merkezlerinden kazalara öğretmenler gönderilecektir. Bu uygulamanın belirlenen program çerçevesinde yürütülebilmesi için ilk mektep müfettişleri kaza kaymakamları ile işbirliği yapacak, maarif eminleri de buldukları eğitim bölgelerinin

⁷⁹ İmam ve Hatiplerin yeni Türk Harflerini öğrenmeleri hakkında genelge (BCA, Fon Kodu: 51..0.0.0, Yer No: 12.105.42., Tarih: 10.11.1928) Bkz. Ek: 6.

⁸⁰ Dönmez, **a.g.e.**, s. 284.

⁸¹ Sadık Sarısamam, “Taşra’da Harf İnkılâbı’nın Uygulanışı (Afyonkarahisar Örneği)”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Atatürk’ün Doğumunun 125. Yılına Armağan, Yıl:3, S.VIII, Afyon, 2006, s. 105.

⁸² Dönmez, **a.g.e.**, s. 283.

bütün uygulamalarını denetleyerek uygulamada çıkan aksaklıkları Maarif Vekâletine aktaracaklardır.⁸³

Hükümet, devlet memurlarının yeni yazıyı bir an önce öğrenmesi konusundaki kararlı tavrını, 17 Ekim 1928 tarihinde alınan İcra Vekilleri Heyeti kararı ile göstermiştir. Bu karara göre, ülkenin farklı yerlerinde açılan memur kurslarının sonunda memurlar bir sınava tabi tutulacaklardır. Sınavlarda başarılı olanlara yeni harflerle okuyup yazabildiğini gösteren birer belge verilecektir. Bu karar gereği 9 Kasım 1928 tarihinden itibaren kurslara katılan memurlardan sınava tabi tutulup başarılı olanlara belgeleri verilmiştir.⁸⁴ Bir ay gibi kısa bir sürede devlet memurlarının yeni harflerle okuyup yazmayı öğrenmesi ve beklenin üstünde bir başarı göstermesi uygulamanın doğruluğunu göstermektedir. Bu dönemde bir yandan devlet memurlarına yeni harfler öğretilmeye çalışılırken diğer taraftan kurumlar arası yazışmalar, özellikle de yeni Türk alfabesi ile ilgili olanlar, yeni harflerle yapılmaya başlanmıştır. Bu da devlet dairelerinin yeni Türk alfabesini kullanmaya başlaması gereken 1 Ocak 1929 tarihinden önce kullanmaya hazır hale gelmesini sağlamıştır.⁸⁵

Bu uygulamalara paralel olarak bazı kamu kurum ve kuruluşlarının alt birimlerinde ve toplum yararına hizmet veren kuruluşlarda da Maarif Vekâletinin programı kapsamında okuma yazma kursları yürütülmüştür. Örneğin, İstanbul Maarif Müdürlüğünün denetiminde, Türk Kadınları Bıçkı Yurdu'nda 1 Ekim 1928 tarihinde bir okuma yazma kursu açılmıştır.⁸⁶ Bu konuda bir diğer örnek ise, katılanların tamamının başarılı olduğu "İstanbul Kanlıca Posta ve Telgraf Merkezi Maarif Müdürlüğünde açılan kurstur."⁸⁷ Yine İstanbul Jandarma Bölük Komutanlığında 18 Eylül 1928-20 Ekim 1928 tarihleri arasında yeni Türk alfabesi kursları açılmıştır.⁸⁸ Bu kapsamda Dâhiliye Vekâletine bağlı Hapishane-i Umumiyyede de bir okuma yazma kursu açılmıştır. Kursta hapishanede görevli memurlardan tamamına yakını okuma yazma öğrenmiştir.⁸⁹ Yine Maarif Müdürlüğü tarafından Sıhhiye ve

⁸³ Sarısamam, **a.g.m.**, s. 105.

⁸⁴ Yonca Anzerlioğlu, "Harf İnkılâbının Uygulanışı", **80. Yılında Türk Harf İnkılâbı Uluslararası Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü", İstanbul, 10-11 Kasım 2008, s. 397

⁸⁵ Millet Mekteplerinde memurlar için özel kurslar açılmıştır. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Fotoğraf Albümü. Bkz. Ek:7.

⁸⁶ **BCA**, Fon Kodu: 180.09., Yer No: 2.11.1., Tarih:11.10.1928.

⁸⁷ **BCA**, Fon Kodu: 180.09., Yer No: 2.11.2., Tarih:28.11.1928.

⁸⁸ **BCA**, Fon Kodu: 180.09., Yer No: 2.10., Tarih: 22.10.1928.

⁸⁹ **BCA**, Fon Kodu: 180.09., Yer No: 3.14.2., Tarih: 20.10.1928.

Muavenet-i İċtimaiye Vekâleti İstanbul Hıfzıssıhha Müdüriyeti memur ve müstahdemlerine yeni Türk harflerini öğretmek üzere kurs düzenlenmiştir.⁹⁰

Yeni Türk Harfleri Kanunu'nun 8. Maddesi gereğince sadece kamu kuruluşları değil, özel bankalar ve şirketler de tüm muamelatını 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren yeni Türk alfabesiyle yapacaktır.⁹¹ Bu nedenle yeni Türk alfabesinin öğretimi için kamu kurumlarının yanı sıra özel kurumlar da kurslar açmıştır. Örneğın, Trabzon Elektrik Şirketi (Trabzon Elektrik Türk Anonim Şirketi Müessesesi) personeli için okuma yazma kursu açmıştır.⁹² Bu uygulama çerçevesinde Liman Şirketinde açılan kurslarla mavnacılar da kısa zamanda yeni Türk alfabesini öğrenmiştir. İş Bankası da bir ay içerisinde memurlarına yeni alfabeyi öğretme kararı almıştır. Himaye-i Etfal, Hilal-i Ahmer, Tayyare, Maarif ve Matbuat Cemiyetleri, Kadınlar Birliğı gibi çeşitli kuruluşlar da haberleşmelerinde yeni Türk harflerini kullanmaya başlamışlardır. Ayrıca Seyr-i Sefain İdaresi, biletlerinin tamamen yeni Türk harfleriyle yazılmasına karar vermiş, halkı yeni harflere alıştırmak için telefon rehberi ve nakliye vasıta tarifeleri, lokanta listeleri, istasyon, vapur iskele levhaları ve ilanlarının yeni alfabeyle basılacağını duyurmuştur.⁹³

Türk Ocaklarında Açılan Okuma Yazma Kursları

Türk Ocakları, devlet hükümet özdeşliğinin bulunduğu ve aynı zamanda milliyetçilik anlayışının ülke yönetimine hâkim olduğu Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında inkılâpların kitlelere benimsetilmesi aşamasında önemli bir işleve sahip olmuştur.⁹⁴ Türk Ocakları, yeni Türk alfabesinin topluma tanıtılması ve öğretilmesi konusunda pek çok yenilikte olduğu gibi meseleyi sahiplenerek yaklaşık 200 şubesi, donanımlı üyeleri ve örgütlü yapısıyla büyük bir katkı sağlamıştır.⁹⁵ Ayrıca yeni Türk alfabesinin topluma öğretilmesinde Muallimler Birliğı, Ordu, Himaye-i Etfal Cemiyeti de önemli bir rol oynamıştır.⁹⁶

⁹⁰ BCA, Fon Kodu: 180.09., Yer No: 3.14.1., Tarih: 1.11.1928.

⁹¹ 3 Teşrin-i Sani 1928 Tarih ve 1353 Numaralı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun; BCA, Fon Kodu: 51., Yer No: 2.7..15., Tarih: 10.11.1928.

⁹² BCA, Fon Kodu: 230.1., Yer No: 145.32.7., Tarih: 22.12.1928.

⁹³ Vakıt, 22 Ağustos 1928, Hâkimiyet-i Milliye, 22 Ağustos 1928.

⁹⁴ Füsün Üstel, İmparatorluktan Ulus-Devlet'e Türk Milliyetçiliğı: Türk Ocakları (1912-1931), İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 401-402.

⁹⁵ Yusuf Sarınay, Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931), Ötüken Yayınları, İstanbul, 1994, s. 331.

⁹⁶ Günver Güneş, Müslime Güneş, "Türk Ocakları ve Harf İnkılâbı", 80. Yılında Türk Harf İnkılâbı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü" İstanbul, 10-11 Kasım 2008, s. 187.

Türkiye’de bir alfabe değişikliğinin yapılması için hazırlıklara başlanması üzerine Türk Ocakları da harekete geçmiş, Ankara Türk Ocağı’nda konu ile ilgili pek çok konferanslar düzenlenmiştir.⁹⁷ Fakat Türk İslâm birliğini etkileyebileceği ve bin yıllık kültür varlığından uzaklaşılacağı endişesiyle, bazı Türk Ocağı mensubu aydınlar alfabe değişikliğine karşı çıkmış, Başvekil İsmet Paşa’ya bu değişikliğin bazı kültürel ve siyasi mahzurlara yol açabileceğini belirtmişlerdir.⁹⁸ Ancak bu tereddütlü yaklaşımlara karşılık özellikle İzmir Türk Ocağı gibi yeniliklere açık bazı şubelerde ise Latin kökenli harflerinin alınması gerektiğini savunan görüşler dile getirilmiştir. Bu arada 1928 yılı Ocak ayı içinde Türk Ocakları Başkanı Hamdullah Suphi Bey Başkanlığında kurulan bir komisyon yeni alfabe meselesini incelemeye başlamıştır. Aynı yıl gerçekleştirilen 5. Türk Ocakları Kurultayı’nda hars heyeti konu ile ilgili araştırmalar yaparak Latin kökenli harflerinin Türkçeye tatbiki hakkında üç uzmana üç eser hazırlatarak konu ile ilgili tartışmalara katkıda bulunmuştur.⁹⁹

Başvekil İsmet Paşa’nın yeni Türk alfabesini uygulamak için hazırladığı umumi programın “Halk” başlığı bölümünde halka okuma yazma öğretme görevinin CHF’ye ve onun kültür kuruluşu olan Türk Ocaklarına verildiği görülmektedir.¹⁰⁰ Millet Mektepleri Talimatnamesi ile Millet Mektepleri idare heyetlerinin üyeleri arasına Türk Ocağı başkanları da dâhil edilmiştir.¹⁰¹ Türk Ocakları Merkez Heyeti tarafından 20 Ağustos 1928 tarihinde yayınlanan bir genelge ile Beynelmilel Rakamların öğretilmesinden sonra şimdi de yeni Türk alfabesinin öğretilmesinin ocaklıların bir görevi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca genelgede; benimsenen alfabenin Türk milletinin çağdaşlaşması açısından önemi özellikle vurgulanmıştır. Yeni Türk alfabesinin halka tanıtılması ve öğretilmesi ile ilgili bu genelge üzerine Ocaklardaki okuma yazma öğretimi ile ilgili faaliyetler daha da artarak devam etmiştir.¹⁰²

⁹⁷ İbrahim Karaer, **Türk Ocakları (1912-1931)**, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara, 1992, s. 70.

⁹⁸ Alfabe değişikliği fikrine karşı çıkan, Ziya Gökalp, Ayaz İshaki, Halide Edip, Veled Çelebi, Necip Asım, Zeki Velidi, Fuat Köprülü gibi Türkçü aydınlar daha sonra fikir değiştirmişlerdir. Bkz. Fuad Köprülü, “Alfabe İnkılâbı” **Ülkü**, C. XII, S. 67, Ankara, Eylül 1938, s. 1.

⁹⁹ Faik Reşit Unat, “Latin Alfabesinden Türk Alfabesine”, **Türk Dili**, Ankara, 1 Ağustos 1953, s.727.

¹⁰⁰ İsmail Arar, “Gazi Alfabesi”, **Harf Devrimi’nin 50. Yılı Sempozyumu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1981, s. 156.

¹⁰¹ **MMT**, 1929, s. 7-8.

¹⁰² Güneş, Güneş, **a.g.m.**, s.193.

Türk Ocakları şubelerinde, 20 Ağustos-31 Ağustos 1928 tarihleri arasında bir veya birden çok dershaneli kurslar açılmış, yeni Türk harfleri halka tanıtılmaya ve öğretilmeye başlanmıştır. Ocak matbaasında basılan yeni Türk alfabeleri de şubelere gönderilerek ilk alfabe kursları, Samsun, Ankara, Gelibolu, İnebolu, Keşan Cide, Çivril, Elmalı Adana, Edremit, Kula ve Yozgat Türk Ocağı şubelerinde açılmıştır.¹⁰³ Böylece 1928 yılının Ağustos-Eylül aylarında yeni Türk alfabesini öğretmek için Türkiye genelinde 76 Türk Ocağı şubesinde kurslar açılmış, 50.000 kişiye okuma yazma öğretilmiştir.¹⁰⁴ Alfabe kurslarının düzenlendiği bu Türk Ocağı şubeleri şunlardır: Ayaş, Babaeski, Düzce Vezirköprü, Muğla, Balıkesir, Görele, Karaköse (Ağrı), Trabzon, Yenipazar, Gerede, Gönen, Ürgüp, Merzifon, Uşak, Sarıkamış, Niksar, Çal, Emet, Mersin, Şarki karaağaç, Eskişehir, İstanbul, Gediz, Ünye, Dinar, Boyabat, Kayseri, Bilecik, Ödemiş, Bergama, Ordu, Sarayköy, Soma, Urfa, Havza, Menemen, Konya, Mardin, Konya Ereğlisi, Karadeniz Ereğlisi, Kırklareli, Sındırgı, Simav, Sivrihisar, Tarsus, Darende, Polathane, Yalvaç, Mihaliççık, Bursa, Alaşehir, Denizli, İnegöl, Kırşehir, Kilis, Sandıklı ve Türk Ocakları yeni harfleri öğretmek için kurslar açmışlardır. Bu kursların ardından Eylül ayında Akhisar, Demirci, Gaziantep, Karaman, Savur, Kadıköy (Denizli), Kandıra, Şarkışla, Bayramiç, Bornova, Tokat, Diyarbakır, Tire, Ordu, Palu, Sivas, Reşadiye, Ilgın, Tekirdağ, Adapazarı, Sürmene, Giresun, Siirt, Mustafakemalpaşa, Afyon Aziziye, Eğridir, Erbaa, Milas, Maraş, Muş, Oltu, Alanya, Bartın, Erzurum, Of, Ulukışla ve Kastamonu'da yeni Türk alfabesini öğretmek için kurslar açılmıştır.¹⁰⁵

Muallimler Birliği Cemiyeti de Türk Ocakları ile birlikte yeni alfabeyi öğretmek için 1928 yılının Ağustos, Eylül, Ekim aylarında birçok yerde ile kurslar açmıştır. Örneğin, Mardin Türk Ocağı'nın Muallimler Birliği ile açtığı kursa yirmisi kadın toplam 200 kişi katılmıştır. Aynı şekilde Muallimler Birliği ile Türk Ocağı Afyon merkezde ve Sandıklı kazasında okuma yazma kursları düzenlemiştir.¹⁰⁶ Muallimler Birliği ve Türk Ocağının birlikte açtıkları kursta Manisa'nın Demirci ve Akhisar kazalarında dersane yetmediği için kahvehanelerde dersler yapılmış Kula kazasının köylerinde de kurslar açılarak yeni Türk alfabesi halka öğretilmeye çalışılmıştır.¹⁰⁷

¹⁰³ **Hâkimiyet-i Milliye**, 16 Ağustos 1928.

¹⁰⁴ **Hâkimiyet-i Milliye**, 16 Eylül 1928.

¹⁰⁵ Kılıç, **a.g.t.**, s. 180.

¹⁰⁶ Sarısan, **a.g.m.**, s. 112.

¹⁰⁷ Ömer Karakaş, **Cumhuriyet Dönemi'nde Manisa Vilayeti (1928-1933)**, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 1999, s. 158.

Muallimler Birliği ve Türk Ocağının açtığı bu kurslarda karma eğitim yapıldığı gibi kadınlar ve erkekler için ayrı sınıflar da açılmıştır. Örneğin Denizli Türk Ocağı'nda açılan kursa, Cumartesi, Pazartesi, Çarşamba günleri gündüz kadınlar, akşam erkekler devam etmiş, doksan beşi kadın olmak üzere iki yüz kişi mezun olmuştur. Aynı şekilde Mersin Türk Ocağı'nda Arap harflerini bilenler, az bilenler, hiç okuma yazma bilmeyenler için üç kur üzerinden açılan kurslar büyük ilgi görmüş, bu kurslara yirmi beşi kadın olmak üzere üç yüz yirmi kişi katılmıştır. Kurslara ilgi devam edince Mersin Türk Ocağı kendi binasında ocak sinemasında şehrin kenar semtlerinde üç kurs daha açmaya karar vermiştir.¹⁰⁸ Mersin'de de kadınlar için ayrı bir dersane açılmış, benzer biçimde yalnızca kadınlar için Adana, Edremit, Yozgat Türk Ocaklarında da kurslar açılmıştır.¹⁰⁹ Tekirdağ Türk Ocağı'nda açılan iki kursun ilk devresine katılan elli erkek ve otuz hanım kursu başarıyla tamamlamış, ardından açılan ikinci bir kursa ise kırk erkek ve on beş kadın devam etmiştir. Darende ve Kadıköy (Denizli) Türk Ocakları yeni harfleri köylülere, Giresun Şubesi de bir gece hiç bilmeyenlere, bir sonraki gece de harfleri tanyanlara kurslar açmıştır.¹¹⁰

Taşrada bulunan bütün şubeleriyle Türk Ocakları yeni Türk alfabesini halka tanıtmaya ve öğretmeye çalışırken ulusal basından olduğu kadar özellikle mahalli basından da ilgi görmüştür. Kendi yayın organı Türk Yurdu'nun yanı sıra Kastamonu'da Açıksöz, Giresun'da Yeşil Giresun, Afyon'da Son Haber, Sivas'ta Kızılırmak, Kayseri'de Kayseri, Balıkesir'de Türk Dili, Çorum'da Çorum, Konya'da Babalık gibi yerel gazeteler Türk Ocaklarına bu seferberlikte büyük destek vermişlerdir.¹¹¹ Mustafa Kemal Paşa, yeni Türk alfabesini halka tanıtmak amacıyla 1928 yılı Ağustos ve Eylül aylarında Tekirdağ, Bursa, Çanakkale Sinop, Samsun, Amasya, Tokat, Sivas ve Kayseri vilayetlerini ziyaret etmiştir. Bu şehirlerde uğradığı Türk Ocağı şubelerinde ocaklılar tarafından yoğun ilgi görmüştür.¹¹² Bazı Türk Ocağı şubelerinden de destek telgrafları gönderilmiştir. Örneğin, 22 Ağustos 1928'de Ereğli Türk Ocağı, Harf İnkılâbı münasebetiyle Mustafa Kemal Paşa'ya bir telgraf göndererek alfabe değişikliğini desteklediklerini ve alfabe komisyonu tarafından yayımlanacak yeni Türk alfabesini sabırsızlıkla beklediklerini bildirmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa da Ereğli Türk Ocağı'nın

¹⁰⁸ Hâkimiyet-i Milliye, 30 Eylül 1928.

¹⁰⁹ Türk Yurdu, S. 203, Ankara, Eylül 1928, s. 47.

¹¹⁰ Tuncer vd., a.g.e., s. 267.

¹¹¹ Tuncer vd., a.g.e., s. 269.

¹¹² Mehmet Önder, Atatürk'ün Yurt Gezileri, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1975, s. 239.

bu telgrafına yeni Türk harfleri ile bir telgraf göndererek çalışmalarında muvaffakiyetler dilemiştir.¹¹³

Türk Ocakları çeşitli şubelerinde okuma yazma kursları açtığı gibi yeni alfabenin gündelik hayatta da kullanılmasında da öncü olmuştur. Örneğin, önce Havza'daki Türk Ocaklılar imza ve mektuplarını yeni Türk alfabesiyle yazmaya başlamış, ardından da Ocakların birçoğunda yeni harflerle yazışmaya hazır olduklarını kamuoyuna duyurmuşlardır.¹¹⁴ Anadolu'da pek çok kent ve kasabada düzenledikleri kurslar sonrası birçok kişi yeni Türk alfabesini öğrenirken, yeni alfabe ile yazılmış levhalar dükkânlara asılmış, sokak numaraları, mesken numaraları, resmi, ticari tüm kurumların, levhaları yeni Türk harfleri ile değiştirilmiştir.¹¹⁵ Türk Ocaklarının birçok şubesi Millet Mekteplerinin 1 Ocak 1929 tarihinde açılacak olması nedeniyle Mustafa Kemal Paşa'ya tebrik telgrafları göndermişlerdir.¹¹⁶ Türk Ocakları bu dönemde Millet mektepleri eliyle yaygın eğitim faaliyetleri yürütülürken mensuplarını ve binalarını bu teşkilatın hizmetine sunmaya devam etmiştir.¹¹⁷

Türk Ocağı Merkez Heyeti, 10 Ağustos 1929'da Latin kökenli harflerinin kitlelere öğretilmesi ve benimsetilmesine ilişkin bir genelge göndermiş, bu konudaki çalışmaların sürdürülmesini istemiştir. Türk Ocakları İlim ve Sanat Heyetince 1929 yılında yayımlanan bir başka genelgede de Ocaklarda "Yeni Harfler Ve Türk Dili" hakkında konferanslar verilmesi tavsiye edilmiştir. Bu konferanslarda Latin kökenli harflerinin Türkçenin ses yapısına uygun olup olmadığı, okuma yazmaya sağladığı kolaylıklar, Batı medeniyeti ile Türkiye'nin yaklaşmasına sağlayacağı katkı gibi konularla birlikte Harf İnkılabının tarihi öneminin vurgulanması istenmiştir. Bu konular çerçevesinde başta, İstanbul, Ankara, Konya ve İzmir Türk Ocağı olmak üzere hemen hemen bütün şubelerinde yeni alfabe ve Harf İnkılâbı konusunda konferanslar verilmiştir. Ocakların Harf İnkılabının benimsenmesi ve yeni harflerin halka öğretilmesi hakkında yaptıkları çalışmalar, 1930 yılında toplanan 6. Kurultay'a sunulan Merkez Heyeti raporunda Türk Ocaklarında açılan kurslara yüzlerce vatandaşın devam ettiği, birçok şubesindeki dershanelerin bu seferberlikte kullanıldığı

¹¹³ Ahmet Bekir Palazoğlu, **Atatürk İnkılabları (Milletin Çağdaşlaşması)**, Türk Hava Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s. 286.

¹¹⁴ **Hâkimiyet-i Milliye**, 1 Eylül 1928.

¹¹⁵ Güneş, Güneş, **a.g.m.**, s. 194-195.

¹¹⁶ **BCA**, Fon Kodu: 30.10.0.0., Dosya Kodu: 9825, Yer No: 117.816.26, Tarih: 28.12.1928.

¹¹⁷ Mehmet Serhat Yılmaz, **Harf İnkılâbı ve Millet Mektepleri 1928-1935 (Kastamonu Örneği)**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009, s. 39-40.

belirtilmiştir.¹¹⁸ Yeni Türk alfabesinin topluma benimsetilmesinde Türk Ocağının yayın organı olan Türk Yurdu Dergisi de haber ve yazılarıyla önemli bir rol oynamıştır. Türk Yurdu her sayısında Ocakların bünyesinde gerçekleştirilen kurslar hakkında ayrıntılı bilgiler vermiş taşra şubelerinin bu konudaki faaliyetlerini okuyucularına duyurmuştur.¹¹⁹

Halkevlerinde Açılan Okuma Yazma Kursları

Türk Ocakları, 10 Nisan 1931'de olağanüstü bir kurultayla kendisini feshetmiş ve bütün gayrimenkullerini Cumhuriyet Halk Fırkasına devrettiğini açıklamıştır.¹²⁰ Cumhuriyet Halk Fırkasının 10-18 Mayıs 1931 tarihinde gerçekleştirdiği Üçüncü Büyük Kongresinde Halkevlerinin kurulması oybirliğiyle kabul edilmiştir. Türk Ocakları kapatıldıktan sonra yapılan inkılâpların halka tanıtılması, benimsetilmesi ve halkın eğitilmesi için yaygın bir eğitim ve kültür aktarımı yapabilecek bir kuruluşa ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla Türk Ocaklarının yerine daha geniş ve daha kapsamlı halk eğitimi programını yürütecek olan halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir.¹²¹ Dönemin önde gelen aydınlarından oluşan bir kurul tarafından bir Halkevleri Talimatnamesi hazırlanarak, dokuz alanda faaliyet yürütmesi amaçlanmıştır.¹²² Bu faaliyet kolları, Dil, Tarih, Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, İctimaî Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Neşriyat, Köycülük, Müze ve Sergi şubelerinden oluşacaktır. Bir Halkevinin en az üç şubesinin çalışmasının sağlanması koşuluyla açılmasına izin verilmiştir.¹²³ Halka yaygın bir yurttaşlık eğitimi ve çağdaş yaşam kültürünü aktarmak amacıyla Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Samsun ve Van'da 19 Şubat 1932'de ilk halkevleri törenlerle açılmıştır.¹²⁴

¹¹⁸ Üstel, a.g.e., s. 325.

¹¹⁹ Mehmet Tekin, **Harf İnkılâbı: Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı**, Antakya, 1988, s.78-79.

¹²⁰ Kenan Akyüz, "Türk Ocakları", **Bellekten**, No:196, Ankara,1986, s.211.

¹²¹ Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)**, Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 295-299.

¹²² **Milliyet**, 5 Şubat 1931.

¹²³ **CHF Halkevleri Talimatnamesi**, s. 5-21.

¹²⁴ Artan ilgi üzerine 1940 yılında Halkevi teşkilâtının kurulamadığı mahalle ve köylerde Halkodaları kurulmuştur. Bu arada yurt dışında ilk ve tek Halkevi Londra'da açılmış, böylece Halkevlerinin sayısı biri yurt dışında olmak üzere toplam 478'e, Halkodalarının sayısı ise 4322'ye yükselmiştir. Bkz. Hakan Yaşar, "Yurtdışında Bir Kültür Kurumu: Londra Halkevi", **Atatürk Yolu Dergisi**, S.45, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, Bahar 2010, s.183.

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi: Millet Mekteplerinde başlatılan eğitim öğretim faaliyetleri süreci Halkevlerinin bu şubeleri tarafından devam ettirilmiştir. Okuma yazma bilmeyen veya okuma yazma öğrenmiş ama geliştirmek isteyen vatandaşlar için kurslar açılmıştır. Bu kurslarda okuma yazma eğitiminin yanı sıra bir yurttaşlık eğitiminin verilmesi de amaçlanmıştır.¹²⁵ Gönüllü öğretmenlerin görev yaptığı kurslarda Eğitimin daha kapsamlı hale getirilmesi için bir “Halkevleri Türkçe Okuyup Yazma Kursları Talimatnamesi” hazırlanmıştır. Bu talimatnameye uygun olarak 1939 yılında kurulan 184 Halkevinde okuma yazma kursu açılmıştır. Bu okuma yazma kurslarından topluca çalışılan veya bulunulan, fabrikalarda ve hapishanelerde de açılmıştır.¹²⁶ Ayrıca Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi tarafından Türkçe öğretimine ve yaygınlaşmasına yönelik çalışmalar da yürütülmüştür. Türkçe bilmeyen vatandaşlara anadil bilincini benimsetmek ve Türkçe öğretmek amacıyla bazı Halkevlerinde Türkçe kursları açılmıştır.¹²⁷

Halkevlerinin Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinde tıpkı Millet Mekteplerinde olduğu gibi (A) ve (B) olmak üzere iki gruptan oluşan okuma yazma kurslarında hiç okuma bilmeyenler (A) kurslarına, az okuma yazma bilenler veya okuma yazma bilgisini geliştirmek isteyenler ise (B) kurslarına kaydedilmiştir. Bu dönemde halk Okuma Odaları sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Vatandaşların okuma yazma alışkanlıklarını pekiştirmek amacıyla açılan bu odalar da halkevlerinin açılmadığı yerlerde özellikle köylerde faaliyet göstermiş, yaklaşık 500 odada okuma yazma kursları düzenlenmiştir. Halkevlerinin Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin dışında Köycülük Şubesi mensupları da köylerde okuma odaları açarak okuma yazma bilmeyen vatandaşlara okuma yazma öğretmişlerdir.

Yeni Türk alfabesinin tanıtımı ve öğretimi için, bütün “örgün” ve “yaygın” eğitim öğretim araçları kullanılmıştır. Bu formal öğretim uygulamalarının yanı sıra gazeteler,¹²⁸ kitaplar, levhalar, panolar, logolar,¹²⁹ tabelalar,¹³⁰ pullar, damgalar mühürler, harfler marşı¹³¹, yeni Türk

¹²⁵ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 16.

¹²⁶ Cevat Geray, **Halk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, 73, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1978, s. 349.

¹²⁷ Ercan Çağlayan, “Halkevlerinin Vilayat-ı Şarkıyye’deki Faaliyetleri (1932-1951)”, **Turkish Studies Dergisi**, Ankara 2015. s.111.

¹²⁸ Gazetelerde yeni Alfabe Dersleri. (**Cumhuriyet**, 9 Ekim 1928) Bkz. Ek: 8.

¹²⁹ Cumhuriyet Gazetesinin Yeni Logosu. (**Cumhuriyet**, 1 Eylül 1928) Bkz. Ek: 9.

¹³⁰ Tabelaların yeni Türk harfleriyle yazılması. **The National Geographic Magazine**, Volume LV, Number 1, January, 1929. Bkz. Ek:10.

¹³¹ Harfler Marşı. (**Cumhuriyet**, 29 Eylül 1928) Bkz. Ek:11.

stenografisi, sokak adları ve makam adlarının değiştirilmesi gibi in formal öğretim yöntemleri de uygulanmıştır. Bu yöntemlerle halkın günlük işlerini sürdürürken de yeni Türk harflerini tanınması daha kısa sürede öğrenmesi ve kullanılmasının yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.

Sonuç

Harf İnkılâbının geniş kapsamı ve toplum üzerindeki etkisi, hiç kuşkusuz onu, inkılâpların en önemlisi ve en zor olanı yapmıştır. Yasal düzenlemelerle gerçekleştirilen öteki inkılâplardan çok farklı olan alfabe değişikliği için hiçbir inkılâp sırasında yapılmayan ölçüde ön çalışmalarda bulunulmuştur. Yapılan çalışmalar sonrasında uygulama başlatılmış, kısa sürede kabul görmüş, son aşama olarak yasa çıkarılmıştır. Böylece alfabe değişikliği, önce yaygın olarak topluma benimsetilmiş, daha sonra yasal uygulamaya geçilmiştir. Uygulama aşamasındaki kararlılık, yöntem-metot çeşitliliği ve gayretli çalışma ile beklenilenden daha az zamanda yeni Türk alfabesine geçilmiştir.

Yeni Türk alfabesinin topluma benimsetilmesi ve öğretilmesi için kapsamlı bir yaygın halk eğitimi programı yürütülmüştür. Başta örgün eğitim kurumları olmak üzere Millet Mektepleri, Halk Odaları, Türk Ocakları, Halk Evleri ve Askeri Birliklerde bir yaygın halk eğitimi programı yürütülmüştür. Bu kurumlarda okuma yazma öğretiminin yanı sıra gündelik hayatta gerekli bilgiler de bu eğitimin bir parçası bir olarak verilmiştir. Yaygın halk eğitiminin yoğun olarak yürütüldüğü Millet Mekteplerinde (A) dershanelerinde daha çok okuma yazma ve temel eğitim üzerine bir program takip edilirken (B) dershanelerinde bir vatandaşlık eğitim programı uygulanmıştır. Yurttaşlık eğitimi olarak da nitelendirilecek bu derslerle ulusal değerleri kavramış, Cumhuriyet'e ve inkılâplara bağlı bireyler yetiştirme ideali gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Millet Mekteplerinde 1928-1935 yılları arasındaki çalışmalar sonucunda, Türkiye'de 1927 yılında erkeklerde okuryazarlık oranı % 13, kadınlarda % 4 iken, bu oranlar 1935 yılında erkeklerde % 29,3'e, kadınlarda ise % 10,5'e çıkartılmıştır. Sonuç olarak, 1927 yılında toplam nüfusun Türkiye'deki okuryazarlık oranı % 10,5'te iken bu oran, 1935 yılında % 20,4'e ulaştırılarak okuryazar oranında % 100 bir artış sağlanmıştır. Alfabe değişikliği uygulamasının en yoğun yıllarında Millet Mektepleri, okuma yazma öğretmeye ve çağdaş Cumhuriyet kuşağını yetiştirmeye çaba sarf etmiş, okul çağını aşmış büyük halk kitlelerinde bir alfabe kavramının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Dershanelerin üçte ikisi

köylerde açılmış, yaklaşık iki buçuk milyon kişi eğitim görmüş ve yarısından fazlası okuma yazma öğrenmiştir.

Türk Ocakları da Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında yaygın halk eğitimi faaliyetlerinin sürdürüldüğü önemli merkezlerin başında yer almıştır. Hemen hemen yapılan bütün yeniliklerin halka aktarıldığı ilk yerlerden birisi olan Türk Ocağı, yeni Türk alfabesinin topluma benimsetilmesi için yaklaşık 200 şubesi, donanımlı üyeleri ve örgütlü yapısıyla büyük bir katkı sağlamıştır. Ayrıca cemiyetin yayın organı olan Türk Yurdu Dergisi de izlediği yayın politikası ile halk eğitimine destek vermiştir. Halkevlerinde de Millet Mekteplerinde başlatılan eğitim öğretim faaliyetleri devam ettirilmiştir. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubeleri tarafından açılan kurslarda okuma yazma bilmeyen veya okuma yazma öğrenmiş ama geliştirmek isteyen vatandaşlara eğitim verilmiştir. Ayrıca halkın bilgisini arttıracak, onlara belirli meslekleri öğretecek, el becerilerini geliştirecek, el sanatlarını destekleyecek halkın gereksinimlerini karşılamada kolaylıklar sağlayacak doğrultuda pek çok kurs açılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde alfabe değişikliğinden sonra yürütülen örgün ve yaygın halk eğitim faaliyetleri ile istatistik kurumunun verilerine göre okuryazar oranında istikrarlı bir artış sağlanmıştır. Büyük fedakârlıklarla başta Millet Mektepleri, Türk Ocakları ve Halkevleri olmak üzere çeşitli kuruluşlar aracılığıyla yürütülen yaygın halk eğitimi faaliyetleri ile Türkiye'nin eğitim ve kültür yaşantısı üzerinde somut etkiler yaratmış, toplumsal yapıda önemli değişimlere yol açmıştır. Alfabe değişikliği, dil birliğinin sağlanmasına temel teşkil etmiş, dilde sadeleşmeyi sağlamış, dolayısıyla sözlü kültürün yazılı kültüre dönüşmesine de katkıda bulunmuştur. Çok uluslu İmparatorluk kültürünün yerine ulusal Türk kültürünün gelişmesine zemin hazırlamıştır.

KAYNAKÇA

Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Resmi Yayınlar

3 Teşrin-i Sani 1928 Tarih ve 1353 Numaralı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü Kültür İstatistiği (1935-1936), Ankara, 1937.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maarif Halk Okuma Odaları ve Umum Kütüphaneler İstatistiği (1933-1934), İstanbul, 1935.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Maarif, Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği (1928-1935), İstanbul, 1935.

CHF Halkevleri Talimatnamesi.

Halk Dershanelerine Mahsus Türk Alfabeti, Devlet Matbaası, 1928.

Halk Okuma Odaları Rehberi.

Maarif Vekâleti Mecmuası

Millet Mektepleri Faaliyet İstatistiği (1928-1935), İstanbul, 1936.

Millet Mektepleri Talimatnamesi, Maarif Matbaası, İstanbul, 1940.

Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1928.

Millet Mektepleri ve Halk Dershaneleriyle Harf Kurslarında Alfabe, Kıraat, Yazı ve İmla Tedrisi Usulü, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.

Milli Eğitimle İlgili Kanunlar, C. 1, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1953.

Milli Talim Terbiye Kurulu Kararları, 12 Şubat 1928-2 Temmuz 1928.

TBMM Zabıt Ceridesi

Kitaplar

Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (I-III), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997.

Dewey, John, **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1939.

Dönmez, Cengiz, **Tarihi Gerçekleri ile Harf İnkılabı ve Kazanımları**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008.

Ergün, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982.

Geray, Cevat, **Halk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, 73, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1978.

Güçlü, A. Hilmi, **Çok Resimli Süslü Alfabe**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1929.

Karaer, İbrahim Karaer, **Türk Ocakları (1912-1931)**, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara, 1992.

- Önder, Mehmet, **Atatürk'ün Yurt Gezileri**, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1975.
- Özerdim, Nihat Sami, **Yazı Devriminin Öyküsü**, Ankara, 1978.
- Sakaoğlu, Necdet, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.
- Sarımay, Yusuf, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1994.
- Şimşir, Şimşir, **Türk Yazı Devrimi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992.
- Tekin, Mehmet, **Harf İnkılâbı: Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı**, Antakya, 1988.
- Tuncer, Tuncer, Hacıoğlu, Yücel, Memişoğlu, **Türk Ocakları Tarihi (1912-1997)**, C. 1, Ankara, 1998.
- Tunçay, Mete, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)**, Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.
- Ülkütaşır, M. Şakir; **Atatürk ve Harf Devrimi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- Üstel, Füsun Üstel, **İmparatorluktan Ulus-Devlet'e Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.
- Yılmaz, Mehmet Serhat, **Harf İnkılâbı ve Millet Mektepleri 1928-1935 (Kastamonu Örneği)**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009.

Makaleler

- Akyüz, Kenan, "Türk Ocakları", **Belleten**, No:196, Ankara, 1986, s. 201-228.
- Albayrak, Mustafa, "Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları (1928-1935)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 10, S. 29, Ankara, Temmuz 1994, s. 471-483.
- Anzerlioğlu, Yonca, "Harf İnkılâbının Uygulanışı", **80. Yılında Türk Harf İnkılâbı Uluslararası Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü", İstanbul, 10-11 Kasım 2008, s. 396-405.
- Arar, İsmail, "Gazi Alfabesi", **Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1981, s. 147-167.
- Çağlayan, Ercan "Halkevlerinin Vilayat-ı Şarkıyye'deki Faaliyetleri (1932-1951)", **Turkish Studies Dergisi**, Ankara 2015, s.105-126.
- Ertan, Temuçin Faik, "Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm'de Öncü Bir Dergi: Muhit," **Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 5, 1997, s. 17-35.

- Güneş, Günver, Güneş, Müslime, “Türk Ocakları ve Harf İnkılabı”, **80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü” İstanbul, 10-11 Kasım 2008, s. 187-197.
- İlgürel, Mücteba, “Millet Mektepleri”, **Edebiyat Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 1981, s. 25-34.
- İnan, M. Rauf, “Yazı Değişimi, Çok Kısa Sürede Gerçekleşmiş Bir Devrim ve Gerçekleştirme Yöntemleri”, **Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s. 169-186.
- Kılıç, Fahri, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Yaygın Halk Eğitimi” **Kuruluşundan 90.Yılına Türkiye Cumhuriyeti Uluslararası Sempozyumu**, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, C.I. Ankara, 2016, s. 559-577.
- Köprülü, Fuad, “Alfabe İnkılabı” **Ülkü**, C. XII, S. 67, Ankara, Eylül 1938, s. 1-2.
- Öztürk, Cemil, “Maarif Vekili Mustafa Necati Bey ve Harf İnkılabı” **80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul 10-11 Kasım 2008, s. 158-170.
- Palazoğlu, Ahmet Bekir, **Atatürk İnkılabları (Milletin Çağdaşlaşması)**, Türk Hava Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.
- Sarısamam, Sadık, “Taşra’da Harf İnkılabı’nın Uygulanışı (Afyonkarahisar Örneği)”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Atatürk’ün Doğumunun 125. Yılına Armağan, Yıl:3, S.VIII, Afyon, 2006, s. 93-135.
- Sungu, İhsan, “Harf İnkılabı ve Milli Şef İsmet İnönü”, **Tarih Vesikaları Dergisi**, Maarif Vekâleti Yayınları, S.1, 1941, s. 10-19.
- Sürmeli, Serpil, “Türk Basınında Harf İnkılabı”, **80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü” İstanbul, 10-11 Kasım 2008, s. 257-278.
- Unat, Faik Reşit; “Latin Alfabesinden Türk Alfabesine”, **Türk Dili**, Ankara, 1 Ağustos 1953, s.727.
- Yaşar, Hakan, “Yurtdışında Bir Kültür Kurumu: Londra Halkevi”, **Atatürk Yolu Dergisi**, S.45, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, Bahar 2010, s. 177-215.
- Yüceer, Saime, “Millet Mekteplerinin İşleyişi Ve Bursa’daki Uygulamaları” **80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu**, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 10-11 Kasım 2008, s.171-182.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet
Hâkimiyet-i Milliye
Halk Mecmuası
Milliyet
Resmî Gazete
Türk Yurdu
Vakit

Tezler

Karakaş, Ömer, **Cumhuriyet Dönemi'nde Manisa Vilayeti (1928-1933)**, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 1999.

Kılıç, Fahri, **Yeni Türk Alfabesinin Kabulü ve Öğretiminde Kullanılan Yöntemler-Araçlar**, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2012.

İnternet Kaynakları

<http://www.meb.gov.tr>.10.03.2017.

EKLER

Ek:1. Millet Mektepleri Dershanesi Mezuniyet Vesikası. (4.3.193

Cilt 2

№ Umumi 60
Hususi 12

**MİLLET MEKTEPLERİ
DERSANESİ**

Mezuniyet vesikası

ESKİŞEHİR VİLÂYETİ

Köyü *Zey* Şehiri

Nahiyesi Semti

Kazası *Sivrihisar* Mahallesi

Adı *Ab. Ali* Yaşı *26*

İşi *Çiftçi*

1-11-934 dan 1-31-935 tarihine kadar *Zey Köyü* Millet
Mektebi *A* dersanesinde okuyan *Ab. Ali* tarafından yapılan
İmtihanlarda muvaffak olmuş ve kendisine bu mezuniyet vesikası
verilmiştir.

4 1 3 11935

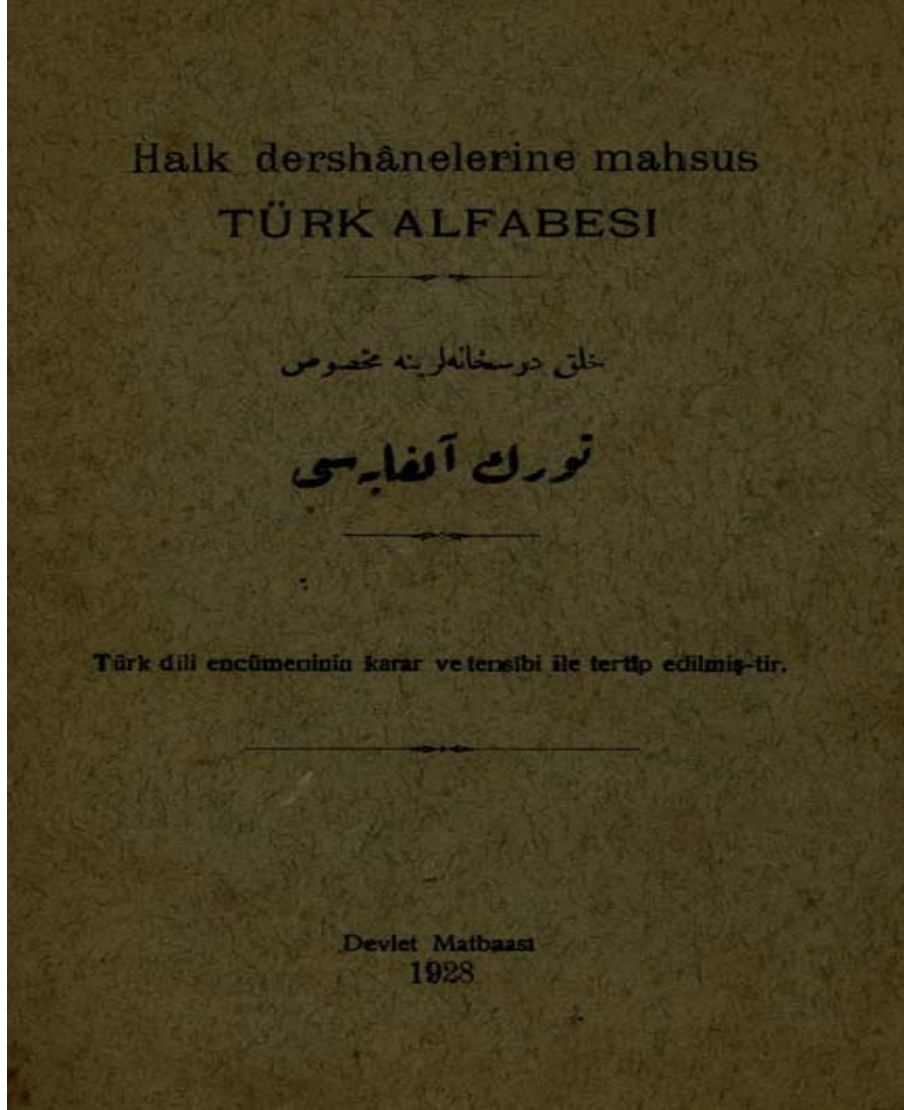
Millet Mektebi
Muallimi
S. Gürleitz

Vilâyet Millet Mektepleri
İdare heyeti reisi namına
Umumi kâtip
M. F. Şen



Ek:2. Millet Mekteplerince Kadınlara Açılan Kurslar. (Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Fotoğraf Albümü)



Ek:3. Halk Dershanelerine Mahsus Türk Alfabeti. (Devlet Matbaası, 1928)

Ek: 4.Yeni Türk Alfabesi İle Yayınlanan Türkçe Gazete. (22 Teşrin-i Evvel 1928)



Ek: 5. Halk Mecmuasında Millet Mektepleri ile İlgili Haberler. (28.10.1929)

SAYI: 38

28 Teşrinievel 1929

3 KURUŞ

HALK

MİLLET MEKTEPLERİ
1 Teşrinisanide Açılıyor



MİLLET MEKTEPLERİNDE HANIMLARIMIZ OKUYOR

Bütün felâketler cehaletten gelir!

Açılan mekteplere koşunuz!

Karanlıktan kurtulunuz!

Ek: 7. Millet Mekteplerince Erkeklerle Açılan Kurslar. (Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Fotoğraf Albümü)



Ek: 8. Gazetelerde Yeni Alfabe Dersleri. (Cumhuriyet, 9 Ekim 1928)



يېڭى آلفابه درسيلىرى

معلم : قاسم ناسى

1 نىچى درس

اوستىدەكى ايكي حرفدن سولدىكى (آ) سىنى در : (آبا) كەلسىدەكى (آ) لىكى - ساقىدەكى (عى) سىنى در : (ئىز) دىكى (ي) كىي - بوزخىللىقنى بىلگىنىدىكى كىتىدىن اول كان حرق اولاتتىق و سوكراكى حرفە پوزىقى در .

آلدىدىكى درت حرفدن - سولدىن اعتبارآ - بىرىنچى حرف (پ) ، ايكنىنچىسى (ي) ، اوچىنچىسى (ر) ، دردىنچىسى (و) در - بوللىق سىلرى اوستىدەكى سىل حرفلارنى بىلگىدە چىقار :

شو حالده بىرىنچى سىرادەكى كىلەر - سولدىن سانە دوشرو - (آي ، ياي ، پارا ، يا) سورتىدە اولتوز .

بودىدە پالسىز بوآلى حرق اولگىرىنىكە آشاغىدەكى اون سىلر كىلەي دوشرو دوشرو اولتوزسىز .

a i
p y r v
ay yay yap para ya
pay av ara arar vay
yar yarar yapar var
ayi ari yapı yarı.



av ara; ayı var ya!

Ek: 9. Cumhuriyet Gazetesinin Yeni Logosu. (Cumhuriyet, 1 Eylül 1928)



Ek:10. Tabelaların Yeni Türk Harfleriyle Yazılması. (The National Geographic Magazine, Volume LV, Number 1, January,1929)



Ek: 11. Harfler Marşı. (Cumhuriyet, 29 Eylül 1928)

Harfler Marşı

**Gâzî Hz. nin emir ve arzû-
ları üzerine tanzîm olu-
nan harfler marşı**

Harfler marşının notası

Bu nota Resicumbür Hz. nin emir ve arzûları üzerine, Riyaseti cumhûr orkestra şefi Zeki B. tarafından marş olarak yazılmış ve ayrıca piyanoda çalınmak için tanzim edilmiştir. Ordu, mektepler ve halk Allahbeyi ve harflerini harfi telaffuzunu bu suretle kolaylıkla öğrenecektir.

Notanın ismi « Harfler marşı » dir. Güllü Alfabede olduğu gibi, yâni şu şekilde söyleyecektir : a , a , o , u , i , ö , ü , i , b e , c e , ç e , d e , f e , g e , h e , j e , k e , l e , m e , n e , p e , r e , s e , t e , v e , z e .

Tabii ki bir memleketin nevelerinde yetişir? nevelerinde yetişmez? Umîmî sürette bütün memleketin iç bir yeri yoktur ki palakz yetişmesin. Ancak...